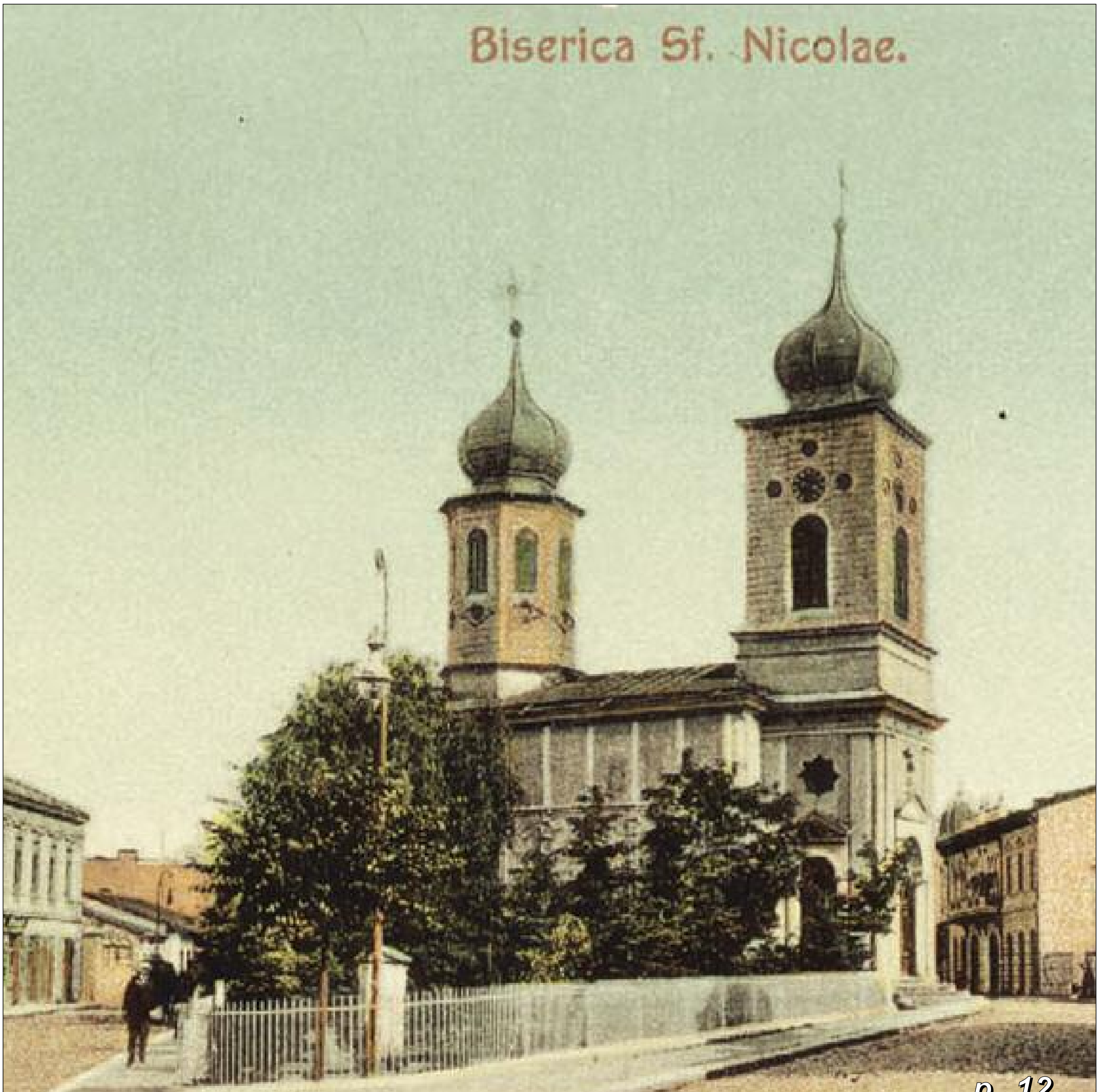
Pitești
Restituiri

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XVII ■ Nr. 3 (53)/2019
Serie nouă ■ 4 lei

p. 12

Fostă catedrală a orașului, Biserica Sfântul Nicolae (numită și "Biserica cu ceas") a fost demolată în iulie 1962, motivul invocat fiind sistematizarea orașului. Biserica a fost construită în 1812, pe locul unei biserici din secolul XVIII; a ars în 1848 și a fost reconstruită în 1864.

Sumar

Restituiri Pitești

DIRECTOR DE ONOARE:
prof. Marius CHIVA

CONSILIUL ŞTIINŢIFIC:
conf. univ. dr. Claudiu NEAGOE
cercet. şt. III dr. Oana Andreia SÂMBRIAN

COLECTIVUL DE REDACŢIE:
Redactor-şef: dr. Marin TOMA
Secretar de redacţie: Simona FUSARU

Redactori:
prof. dr. Elena STEFĂNICĂ
drd. Octavian DĂRMĂNESCU
ing. Nicolae COSMESCU

Relaţii cu publicul: Carmen SAITA

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

Responsabilitatea pentru conţinutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Principiile dreptului de la tradiție la modernitate

dr. Marius ANDREESCU

SCURTE CONSIDERAŢII DESPRE PRINCIPII ÎN ŞTIINŢĂ ŞI FILOZOFIE

În filozofie şi, în general în ştiinţă, principiul are o valoare teoretică şi explicativă deoarece este menit a sintetiza şi exprima bazele şi unitatea existenţei umane, a existenţei în general şi a cunoaşterii în diversitatea lor de manifestare. Descoperirea şi afirmarea principiilor în orice ştiinţă conferă certitudine cunoaşterii, atât prin exprimarea *elementului prim*, care există prin el însuşi, fără a avea nevoie de a fi dedus sau demonstrat, cât şi prin realizarea coeziunii de sistem, fără de care cunoaşterea şi creaţia ştiinţifică nu ar putea exista.

Principiul are multiple semnificaţii în filozofie şi ştiinţă, dar pentru demersul nostru ştiinţific, reţinem pe acela de „element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie ştiinţifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită sau totalitatea legilor şi a noţiunilor de bază ale unei discipline”[1]. Locul comun al sensurilor termenului de principiu îl formează *esenţa,* o categorie importantă pentru filozofie ca şi pentru drept.

Principiul reprezintă *datul ca atare***,** ce poate avea o dublă semnificaţie: a) ceea ce există înainte de orice cunoaştere ca factor aprioric şi temei pentru ştiinţă; b) element teoretic şi rezultant de sinteză a diversităţii fenomenale pentru realitatea de orice fel. Distincţia şi relaţia dintre “dat” şi “construit” sunt importante pentru a înţelege natura principiilor în ştiinţă şi în special în drept. În lucrarea sa “*Science et tehnique en droit positif*”, apărută la începutul secolului XX, François Geny[2] analizează pentru prima dată raportul dintre ştiinţa şi tehnica juridică, pornind de la două concepte: “datul” şi “construitul”. În opinia lui Geny un lucru este “dat” atunci când el există ca obiect în afara activităţii productive a omului. În acest sens, autorul distinge patru categorii: datul real, datul istoric, datul raţional, datul ideal. Din perspectiva temei noastre de cercetare interesează două dintre aceste categorii şi anume: “datul raţional” care constă în acele principii ce decurg din consideraţia care trebuie arătată omului şi relaţiilor umane şi “datul ideal” prin care se instituie un element dinamic, respectiv aspiraţiile morale şi spirituale ale unei civilizaţii particulare.

Un lucru este “construit” atunci când este realizat de om, ca de pildă un raţionament, o normă juridică etc. “Datul” este relativ în sensul că el este influenţat de “construit”, de activitatea umană. În ceea ce priveşte “datul”, atitudinea omului constă în a-l cunoaşte cu ajutorul ştiinţei. În ceea ce priveşte “construitul”, omul este prin ipoteză constructorul, el poate să facă în acest sens artă sau tehnică. Sfera construitului se întinde şi asupra ordinii sociale şi politice.

Se pune întrebarea dacă dreptul este “dat”, obiect de ştiinţă, altfel spus de constatare şi înregistrare sau este “construit“, operă tehnică ? Din perspectivă istorică, dreptul este evident “dat”, obiect de ştiinţă, aşa cum apare vechiul drept, dreptul contemporan naţional sau internaţional. Elaborarea dreptului pozitiv presupune însă “o construcţie” şi în acest sens regulile juridice sunt opera tehnicii. În literatura juridică s-a reţinut această distincţie, în conformitate cu care ştiinţa cercetează climatul social care solicită o anumită normativitate juridică, iar tehnica vizează modalităţile prin care legiuitorul transpune în practică, “construieşte” regulile juridice. S-a subliniat totodată relativitatea acestei distincţii, avându-se în vedere că tehnica juridică presupune şi ea o creaţie, o activitate ştiinţifică[3]. Prin urmare, principiile reprezintă “datul” ca ideal sau temei pentru ştiinţă şi “construitul” în situaţia în care sunt elaborate sau transpuse într-o construcţie umană, inclusiv prin norme juridice.

O bună sistematizare a sensurilor pe care le are noţiunea de principiu este realizată într-o monografie[4]: „a) principiul întemeietor al unui domeniu al existenţei; b) ceea ce ar fi ascuns cunoaşterii directe şi necesită prelucrări logico-epistemologice; c) concept logic ce ar permite cunoaşterea fenomenului particular.” Această sistematizare, aplicată la drept înseamnă: „a) discuţia referitoare la esenţa dreptului; b) dacă şi cum am cunoaşte esenţa; c) operativitatea aşezării în fenomenalitatea dreptului, corelată sau nu cu esenţa”[5].

Nevoia spiritului de a urca până la principii este naturală şi deosebit de persistentă. Orice construcţie ştiinţifică sau sistem normativ trebuie să se raporteze la principii care să le garanteze sau să le întemeieze. Această mişcare regresivă către necondiţionat, către ceea ce este prim în mod absolut este de exemplu mişcarea pe care o urmează Platon în Cartea a VII-a a Republicii[6], atunci când pune existenţa „Binelui” ca principiu prim şi neipotetic. În acelaşi sens, un alt mare gânditor[7] vorbeşte de “primele principii” sau principiile eterne ale “Fiinţei” nedemonstrabile, temei al oricărei cunoaşteri şi al oricărui existent, dincolo de care nu se află decât ignoranţa. Întrebarea este atunci de a şti dacă ceea ce pare necesar, în virtutea logică a cunoaşterii este necesar şi în ordinea ontologică a existenţei. În “Critica raţiunii pure”,[8] Kant va arăta că o astfel de trecere, de la logică la existenţă, (argumentul ontologic) nu este legitimă. Dacă necondiţionatul, ca principiu, este pus în mod necesar de către raţiunea noastră, acest lucru nu poate şi nici nu trebuie să ne conducă la concluzia că acest necondiţionat există în afara ei şi independent de orice realitate.

În consecinţă, principiile, întrucât vizează existenţa în toate domeniile ei, nu pot şi nu trebuie sa fie imuabile, ci sunt rezultatul devenirii. Ele sunt un “dat”, dar numai ca rezultat al dialecticii existenţiale sau ca reflectare a devenirii în lumea fenomenală şi a esenţei.

ASPECTE DE DOCTRINĂ PRIVIND PRINCIPIILE DREPTULUI

Dreptul, deoarece presupune raportul deosebit de complex, între esenţă şi fenomene, precum şi o dialectică specifică fiecăreia dintre cele două categorii în planul realităţii teoretice, normative dar şi sociale, nu poate fi în afara principiilor.

Problema statutului principiilor dreptului şi explicarea acestora a preocupat mereu pe teoreticieni. Şcoala dreptului natural a argumentat că sursa, originea, deci temeiul principiilor juridice este natura umană. Şcoala istorică a dreptului, sub influenţa kantianismului, deschide o nouă perspectivă în cercetarea genezei principiilor juridice, prezentându-le ca produse ale spiritului popular (Volkgeist) ceea ce deplasază temeiul dreptului din universul raţiunii pure la confluenţa unor origini istorice disipată într-o multitudine de forme trecătoare. Variantele şcolii pozitiviste susţin că principiile dreptului sunt generalizări induse din experienţa socială. Când generalizarea acoperă o serie suficient de mare de fapte sociale suntem în prezenţa unor principii. Există şi autori precum Rudolf Stammler care neagă temeinicia oricărui principiu juridic, considerând conţinutul dreptului diversificat în spaţiu şi timp, lipsit de universalitate. În concepţia autorului dreptul ar fi o categorie culturală[9].

Referindu-se la aceeaşi problemă, Mircea Djuvara afirma: “Toată ştiinţa dreptului nu consistă în realitate, pentru o cercetare serioasă şi metodică, decât în a degaja din multitudinea dispoziţiilor de lege esenţialul lor, adică tocmai aceste principii ultime de justiţie din care derivă toate celelalte dispoziţii. În felul acesta întreaga legislaţie devine de o mare claritate şi se prinde ceea ce se cheamă spiritul juridic. Numai astfel se face elaborarea ştiinţifică a unei legi”[10]. În opinia noastră acesta este punctul de plecare pentru înţelegerea principiilor dreptului.

În literatura de specialitate, nu există o opinie unanimă cu privire la definirea şi semnificaţiile principiilor dreptului[11]. Pot fi identificate o serie de elemente comune pe care le subliniem mai jos:

- Principiile de drept sunt idei generale, postulate călăuzitoare, prescripţii fundamentale sau fundamente ale sistemului de drept. Ele caracterizează întregul sistem al dreptului, constituind în acelaşi timp trăsături specifice ale unui tip de drept;
- Principiile generale ale dreptului configurează structura şi dezvoltarea sistemului de drept, asigură unitatea, omogenitatea, echilibrul, coerenţa şi capacitatea dezvoltării acestuia;
- Autorii disting între principii fundamentale ale dreptului, ce caracterizează întregul sistem de drept şi care reflectă ceea ce este esenţial în cadrul tipului de drept respectiv şi principii valabile pentru anumite ramuri de drept sau instituţii juridice.

Astfel, în doctrină, au fost identificate şi analizate următoarele principii generale ale dreptului: 1) asigurarea bazelor legale de funcţionare a statului; 2) principiul libertăţii şi egalităţii; 3) principiul responsabilităţii; 4) principiul echităţii şi justiţiei[12]. Acelaşi autor consideră că principiile generale ale dreptului au o importanţă teoretică şi practică care constă în: a) principiile dreptului trasează linia directoare pentru sistemul juridic şi orientează activitatea legiuitorului; b) aceste principii sunt importante şi pentru administrarea justiţiei deoarece, “Omul de drept trebuie să constate nu numai pozitivitatea legii, el trebuie să-şi explice şi raţiunea existenţei sale sociale, suportul social al

dreptului, legătura sa cu valorile sociale "; c) principiile generale ale dreptului pot ţine loc de norme de reglementare atunci când judecătorul, în tăcerea legii, soluţionează cauza în baza principiilor generale de drept[13].

Una dintre marile probleme ale doctrinei juridice o reprezintă raportul dintre principiile dreptului, normele de drept şi valorile sociale. Opiniile exprimate nu sunt unitare, ele diferă în funcţie de concepţia juridică. Şcoala dreptului natural, raţionaliştii, filozofia kantiană şi hegeliană a dreptului admit existenţa unor principii în afara normelor pozitive şi superioare acestora. Principiile dreptului se întemeiază pe raţiunea umană şi configurează valoric întreaga ordine juridică. Spre deosebire, şcoala pozitivistă a dreptului, normativismul kelsian consideră că principiile sunt exprimate prin normele dreptului şi în consecinţă nu există principii de drept în afara sistemului de norme juridice. Eugeniu Speranţia stabilea o corespondenţă între drept şi principiile dreptului: "Dacă dreptul apare ca un total de norme sociale, obligatorii, unitatea acestei totalităţi este datorată consecvenţei tuturor normelor faţă de un număr minim de principii fundamentale, ele însele prezentând un maximum de afinitate logică între ele"[14].

În legătură cu această problemă, în literatura de specialitate română s-a exprimat ideea că principiile de drept sunt prescripţii fundamentale ale tuturor normelor juridice[15]. Într-o altă opinie, se consideră că principiile de drept orientează elaborarea şi aplicarea normelor juridice, ele au forţa unor norme superioare, regăsite în textele actelor normative, dar pot fi şi deduse din "valorile sociale permanente", atunci când nu sunt formulate expres prin normele dreptului pozitiv[16].

Cosiderăm că principiile generale de drept se delimitează de normele pozitive ale dreptului, dar indiscutabil există o realaţie între cele două valori. De exemplu, egalitatea şi libertatea sau echitatea şi justiţia sunt fundamente valorice (valori) ale vieţii sociale. Ele trebuie să-şi găsească expresia juridică. În acest fel apar conceptele juridice care exprimă aceste valori, concepte care devin fundamente (principii) ale dreptului. Din aceste principii derivă apoi normele juridice. Spre deosebire de norme, principiile generale ale dreptului au valoare explicativă deoarece conţin temeiurile existenţei şi evoluţiei dreptului[17]. Alături de alţi autori[18] apreciem că normele juridice se raportează la principiile dreptului în două sensuri: normele conţin şi descriu cele mai multe din principiile lor; funcţionarea principiilor se realizează apoi prin aplicarea în practică a conduitei prescrise de norme. În raport cu principiile, normele juridice au valoare explicativă, teleologică mai restrânsă, scopul normelor fiind să conserve valorile sociale, nu să-şi explice raţiunea cauzală a existenţei lor. Principiile dreptului sunt expresia valorilor promovate şi apărate de drept. Am putea spune că cele mai generale principii ale dreptului coincid cu valorile sociale promovate de drept.

Pentru o înţelegere corectă a problematicii valorilor în drept şi a exprimării lor prin principiile dreptului se impun unele succinte precizări în contextul temei noastre de cercetare. Diferitele curente şi şcoli juridice, din antichitate şi până în prezent, au căutat să explice şi să fundamenteze reglementările şi instituţiile juridice prin unele concepte generale apreciate ca fiind valori deosebite pentru societate. Dreptul se întemeiază pe judecăţi de valoare. Într-adevăr, prin natura sa dreptul implică o apreciere, o valorizare a conduitei umane în funcţie de anumite valori, reprezentând finalitatea ordinii juridice cum ar fi: justiţia, binele comun, libertatea etc[19]. Valorile nu sunt de natură strict şi exclusiv juridică. Dimpotrivă ele au o dimensiune mai largă de natură morală, politică, socială, filozofică în general. Aceste valori trebuie înţelese în dinamica lor istorico-socială. Deşi unele dintre ele pot fi regăsite în toate sistemele de drept, ca de exemplu justiţia, totuşi specificul şi particularităţile istorice ale societăţii îşi pun amprenta asupra lor. Valorile unei societăţi trebuie deduse primordial din filozofia (socială, morală, politică, juridică) ce prezidează şi orientează forţele sociale din societatea respectivă.

Legiuitorul, în procesul de legiferare, orientându-se după aceste valori, exprimate în special de principiile generale ale dreptului, le transpune în norme juridice, iar pe de altă parte, o dată "legiferate" aceste valori sunt apărate şi promovate în forma specifică reglementării juridice. Norma juridică devine atât un etalon de apreciere a conduitei în funcţie de valoarea socială respectivă, cât şi un mijloc de asigurare a realizării exigenţelor acestei valori şi de predicţie a evoluţiei viitoare a societăţii. Mai trebuie adăugat că normele juridice substanţializează valorile juridice în chip relativ, deoarece nici în ansamblu şi nici individual nu indică total o valoare juridică, nu-i epuizează bogăţia de conţinut.

În ce priveşte identificarea valorilor promovate de drept, părerile autorilor nu coincid, deşi ele se cantonează în sfere apropiate. Astfel, Paul Roubier

enumeră ca valori *justiţia, securitatea juridică şi progresul social*[20]. Michel Villey enumeră patru mari finalităţi ale dreptului: *justiţia, buna conduită, servirea oamenilor şi servirea societăţii*[21]. François Rigaux vorbeşte de două categorii şi anume: cele primordiale, denumite de el formale, *ordinea, pacea şi securitatea juridică* şi cele materiale *egalitatea şi justiţia*[22]. Valoarea incontestabilă ce defineşte finalitatea dreptului, în concepţia celor mai de seamă gânditori, încă din antichitate este *justiţia.* Conceptul deosebit de complex *justiţie* a fost abordat, explicat şi definit de numeroşi gânditori – moralişti, filozofi, jurişti, sociologi, teologi – care pornesc în definirea acestuia de la ideile de *just, echitabil,* în sensul de a-i da fiecăruia ceea ce i se cuvine. Principiul general al dreptului, al echităţii şi justiţiei este expresia justiţiei ca valoare socială. Multe concepţii despre drept ar fi situabile fie într-o linie raţionalistă, fie într-una realistă. Raţionaliştii argumentează că principiul justiţiei e înnăscut omului, ţine de raţiunea noastră în eternitatea ei. Realiştii argumentează că justiţia e un elaborat al istoriei şi experienţei general umane. Indiferent de orientarea teoretică, justiţia constituie neîndoielnic un temei complex al universului juridic. Giorgio del Vecchio afirma că justiţia e conformare la legea juridică, legea juridică fiind ceea ce cuprinde justiţia. După Lalande justiţia e proprietatea a tot ceea ce este just; Faberquetes consideră dreptul ca expresia unică a principiului justiţiei, iar justiţia ca, fireşte, conţinutul unic al expresiei dreptului. S-a mai spus că justiţia e voinţa de a da fiecăruia ce e al său; este echilibru sau *proporţia* raporturilor dintre oameni, este iubirea socială sau este realizarea armonioasă a esenţei fiinţei umane[23].

Justiţia ca valoare şi principiu al dreptului există prin normele juridice cuprinse în constituţii, legi etc. Aceasta nu înseamnă că dreptul obiectiv, cu exprimările lui, poartă în întregime şi inevitabil “justiţia”: nu tot ceea ce e drept în vigoare este just. Pe de altă parte, există norme juridice, ca de pildă cele tehnice, care sunt indiferente ideii de justiţie. După cum există împrejurări când dreptul pozitiv se inspiră mai mult din considerente de utilitate decât de justiţie pentru a menţine ordinea şi stabilitatea în societate. În opinia noastră, justiţia, ca valoare socială şi totodată ca principiu general al dreptului se dimensionează în ideile de justă masură, echitate, legalitate şi bună-credinţă. Cu deosebire conceptele de justă masură şi echitate exprimă proporţionalitatea. Principiul justiţiei are acest conţinut călăuzitor în linie cognitiv-acţională: a da fiecăruia ce i se cuvine. Un sistem de drept este unitar, omogen, echilibrat şi coerent dacă în toate componentele sale “asigură, ocroteşte, consacră”, în aşa fel încât fiecare persoană fizică şi juridică să fie ceea ce este, să aibă ceea ce i se cuvine fără a se leza reciproc sau sistemul social.

Echitatea este o dimensiune a principiului justiţiei în consensualitatea acestuia cu binele moralei. Acest concept mlădiază egalitatea juridică formală, o umanizează, introducând în sistemele de drept în vigoare categoriile moralei din perspectiva cărora îndreptăţirea este şi o facere întru bine şi întru libertate. “Considerată astfel, echitatea se propagă până în cele mai îndepărtate sfere ale sistemului de norme juridice, fructificând chiar şi domenii strict tehnice sau formale, aparent indiferente faţă de preocupările axiologice”[24]. Înţeleasă prin ideea de proporţionalitate, echitatea priveşte diminuarea inegalităţii, acolo unde stabilirea unei egalităţi perfecte (numită şi dreptate formală) este imposibilă datorită particularităţilor situaţiei de fapt. Altfel spus, în raport cu generalitatea normei juridice, echitatea sugerează să luăm în seamă situaţiile de fapt, circumstanţele personale, unicitatea cauzei, fără a se cădea în extremă.

Ideea de justiţie evoluează sub influenţa transformărilor social-politice din societate. Astfel, în statele democratice contemporane, pentru a se sublinia realizările politicii sociale privind condiţiile de viaţă şi de muncă, drepturile economice, sociale, culurale, se vorbeşte de *justiţie socială*. Realizarea justiţiei sociale este înscrisă ca o cerinţă a statului de drept în documentul adoptat la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare Europeană, Copenhaga, 1990.

O altă problemă a doctrinei juridice este de a stabili raportul dintre principiile dreptului şi cele ale moralei. Christian Thomasius în lucrarea sa *Fundamenta juris naturae et gentium ex sensu comuni deducta* (1705)[25], distingea între misiunea dreptului de a ocroti raporturile exterioare ale indivizilor umani prin prescripţii ce formează obligaţii perfecte şi sancţionabile şi misiunea moralei să ocrotească viaţa interioară a indivizilor numai prin prescripţii ce formează obligaţii imperfecte şi nesancţionabile. Această deosebire dintre morală şi drept a devenit clasică.

Fără îndoială, dreptul nu poate fi confundat cu morala, pentru mai multe considerente analizate în literatura de specialitate[26]. Totuşi, dreptul şi morala se află din cele mai vechi timpuri într-o strânsă relaţie care nu poate fi considerată ca întâmplătoare. Relaţia respectivă este de natură axiologică. Valorile juridice şi etice au o origine

comună, respectiv conştiinţa indivizilor care trăiesc în aceeaşi comunitate. Teoria jusraţionalismului – formă modernă a jusnaturalismului – a încercat să argumenteze că există un fond de principii ale dreptăţii universale şi eterne, deoarece sunt înscrise în raţiunea umană unde se împletesc cu principiile binelui şi adevărului. Aşadar, dreptul întrucât e raţional, e natural şi întrucât e natural este şi moral. Desigur, dreptul reglementează eminamente conduita exterioară a individului uman. Cu toate acestea, dreptul nu se dezinteresează de morală, "prin aceea că prin intermediul echităţii caută binele acţionând spre concordarea exteriorului cu interiorul, pe când morala acţionează spre concordarea interiorului cu exteriorul individului, întru aceeaşi echitate"[27].

Noi considerăm că întradevăr morala şi dreptul au o structură valorică comună şi aceasta se poate deduce nu numai din afirmaţia destul de frecvent întâlnită şi potrivit căreia "dreptul este un minim de morală", dar şi din constatarea că nu există enunţ moral care să fie denunţat ca nedrept, deşi uneori sunt descoperite enunţuri juridice în dezacord cu principiile morale. Se observă tendinţa dreptului de a face apel la valori cu caracter moral pentru ca acestea să fie introduse în reglementări juridice. În acest sens, Ioan Muraru afirma că: "Regulile morale, deşi de obicei sunt mult mai apropiate de dreptul natural şi de cutumă, ele exprimă deziderate ancestrale şi permanente ale omenirii. Regulile morale, deşi de obicei nu se aduc la îndeplinire, în caz de nevoie prin forţa coercitivă a statului trebuie sprijinite juridic în realizarea lor atunci când apără viaţa, libertatea şi fericirea oamenilor. De aceea în Constituţia României referirile la ipostazele moralei nu lipsesc. Aceste referiri constituţionale asigură moralei eficienţă, validitate. Astfel, spre exemplificare, art.26, art.30, ocrotesc « bunele moravuri », art.53 menţionează « morala publică ». De asemenea, « buna-credinţă » care evident este mai întâi un concept moral este consacrată prin art.11 şi art.57. "[28]. Prin urmare, principiile generale ale dreptului şi cele ale moralei au un fond valoric comun. Normele dreptului pot exprima valori care la origine sunt morale şi care se regăsesc şi în conţinutul principiilor generale ale dreptului, aşa cum este de exemplu echitatea sau forma sa particulară, proporţionalitatea.

Principiile dreptului au aceleaşi trăsături şi semnificaţii logico-filozofice ca şi ale principiilor în general. Particularităţile lor sunt determinate de existenţa a două sisteme de raporturi dialectice specifice dreptului: principii – categorii – norme; principii – dreptul, ca realitate socială.

Pot fi identificate câteva trăsături mai importante ale principiilor dreptului, utile pentru a stabili dacă proporţionalitatea poate fi considerată un principiu de drept:

A) Orice principiu de drept trebuie să fie de ordinul esenţei. El nu se poate identifica cu un caz concret sau cu o apreciere individuală a relaţiilor juridice. Principiul trebuie să reprezinte stabilitatea şi echilibrul raporturilor juridice, indiferent de varietatea reglementărilor normative sau ale aspectelor particulare specifice realităţii juridice. În consecinţă, principiul de drept trebuie să fie opus aleatoriului şi să exprime necesitatea ca esenţă. Cu toate acestea, principiul nu poate fi o creaţie pură a raţiunii. El are o dimensiune raţională, abstractă de maximă generalitate, dar nu este o creaţie metafizică. Deşi de ordinul esenţei, principiile de drept nu pot fi eterne şi absolute, ci reflectă transformările sociale, exprimă particularităţile istorice, economice, geografice, politice ale sistemului care le conţine şi la rândul lor pe care îl fundamentează[29].

Principiile dreptului evoluează pentru că realităţile pe care le reflectă şi le explică sunt supuse perfecţionării. "În drept fiecare relaţie juridică este susceptibilă – la fel de perfecţionare. Niciodată nu se va putea termina perfecţionarea ştiinţifică a analizei juridice. Dar, în drept, trebuie să dăm imediat soluţii, pentru că viaţa practică nu aşteaptă"[30]. Fiind de ordinul esenţei, principiile dreptului au caracter generalizator, atât pentru varietatea raporturilor juridice, cât şi pentru normele dreptului. În acelaşi timp exprimând esenţialul şi generalul realităţii juridice, principiile dreptului sunt temei pentru toate celelalte reglementări normative. Există mari principii ale dreptului care nu depind de consacrarea lor prin norme juridice, dar norma de drept le determină conţinutul concret, în raport cu timpul istoric de referinţă.

B) Principiile dreptului sunt consacrate şi recunoscute prin constituţii, legi, cutumă, jurisprudenţă, documente internaţionale sau formulate în doctrina juridică. Principiile trebuie să fie acceptate pe plan intern şi să facă parte din dreptul naţional al fiecărui stat. Principiile generale ale dreptului sunt consacrate în constituţii. Caracterele sistemului juridic ale unui stat influenţează şi chiar determină consacrarea şi recunoaşterea principiilor dreptului.

Opera de consacrare în documentele politice şi juridice a principiilor dreptului este în plină desfăşurare. Astfel, în documente internaţionale

precum Carta O.N.U. sau Declaraţia Adunării Generale a O.N.U din 1970, sunt consacrate principii[31] ce caracterizează ordinea de drept internaţională democratică. Sistemele regionale de drept au cunoscut şi recunoscut propriile lor principii. De exemplu, sistemul dreptului comunitar consacră următoarele principii mai importante: principiul egalităţii, protecţia drepturilor fundamentale ale omului, principiul certitudinii juridice, principiul subsidiarităţii, principiul autorităţii de lucru judecat şi principiul proporţionalităţii[32]. Majoritatea constituţiilor democratice consacră principii precum: principiul suveranităţii, principiul legalităţii şi al supremaţiei, constituţiei, principiul democraţiei, principiul pluralismului, principiul reprezentării, principiul egalităţii etc.

Jurisprudenţa are un rol însemnat în consacrarea şi aplicarea principiilor dreptului. Sunt situaţii în care principiile de drept sunt recunoscute pe cale jurisprudenţială, fără a fi formulate în textul actelor normative. Astfel, Codul civil italian recomandă judecătorilor de a statua în absenţa unor texte, în lumina principiilor generale ale dreptului.

Există sisteme de drept în care nu toate principiile au o consacrare normativă. Ne referim în mod special la marele sistem cunoscut sub denumirea de *common low*, care constă în existenţa a trei subsisteme normative, autonome şi paralele: common low (în sens restrâns); equity; şi statute-low. Equity reprezintă un asamblu de principii desprinse din practica instanţei şi care sunt un corectiv adus regulilor de common-low.

Cu toată varietatea modului de consacrare şi recunoaştere a principiilor dreptului, se desprinde necesitatea cel puţin a recunoaşterii lor pentru a putea fi caracterizate şi aplicate în sistemul de drept. Această consacrare sau recunoaştere nu este suficient să fie doctrinară, ci trebuie să se realizeze prin norme sau jurisprudenţă. Trebuie totuşi realizată o distincţie între consacrarea sau recunoaşterea principiilor dreptului, iar pe de altă parte, aplicarea lor.

C) Principiile de drept reprezintă valori pentru sistemul de drept, deoarece exprimă atât idealul juridic, cât şi cerinţe obiective ale societăţii, au un rol reglator pentru relaţiile sociale. În situaţia în care norma este neclară sau nu există, soluţionarea litigiilor se poate realiza direct în baza principiilor generale sau speciale ale dreptului. Ca ideal, ele reprezintă un temei coordonator pentru opera de legiferare.

D) În clasificarea principiilor dreptului se porneşte de la considerentul că între ele există o ierarhizare sau un raport de la general la particular[33]. Pornind de la această constatare putem distinge:

1. Principii generale ale dreptului care formează conţinutul unor norme de aplicaţie universală cu nivel maxim de generalitate. Acestea sunt recunoscute de doctrină şi exprimate de acte normative în dreptul intern sau tratate internaţionale de importanţă deosebită. De regulă, aceste principii sunt înscrise în constituţii având astfel şi o forţă juridică superioară faţă de toate celelalte legi şi faţă de toate ramurile dreptului. Referindu-se la importanţa teoretică şi practică a studierii principiilor dreptului, Nicolae Popa remarca: "principiile generale de drept sunt prescripţiile fundamentale care cumulează creerea dreptului şi aplicarea sa… În concluzie acţiunea principiilor dreptului are ca rezultat conferirea *certitudinii dreptului* – garanţia acordată indivizilor contra imprevizibilităţii normelor coercitive – şi a congruenţei sistemului legislativ, adică concordanţa legilor, caracterul lor social, verosimilul, oportunitatea lor"[34].

Principiile generale au un rol şi în administrarea justiţiei, pentru că cei însărcinaţi cu aplicarea dreptului trebuie să cunoască nu numai litera legii, dar şi spiritul ei iar principiile generale constituie acest spirit. În cadrul acestora putem include: principiul legalităţii, principiul consacrării, respectării şi garantării drepturilor omului, principiul egalităţii, principiul justiţiei şi echităţii etc.

2. Principii specifice care exprimă valori particulare şi care de regulă au acţiunea limitată la una sau mai multe ramuri de drept. Ele sunt înscrise în coduri sau alte legi. Pot fi incluse în această categorie principiul legalităţii pedepselor, al obligativităţii contractelor, prezumţia de nevinovăţie, principiul respectării tratatelor internaţionale etc. Principiile speciale îşi au sursa valorică în principiile fundamentale ale dreptului. De exemplu, proporţionalitatea este unul din vechile şi clasicele principii ale dreptului, redescoperit în epoca modernă. Semnificaţia acestui principiu, în sens general, este aceea de relaţie echivalentă, echilibru între fenomene, situaţii, persoane etc, dar şi ideea de justă măsură. Ion Deleanu precizează că: "La origine, conceptul de proporţionalitate este exterior dreptului; el evocă ideea de corespondenţă şi echilibru, chiar de armonie. Apărut ca principiu matematic, principiul proporţionalităţii s-a dezvoltat şi ca idee fundamentală în filozofie şi drept, primind forme şi accepţiuni diferite: "rezonabil", "raţional", "echilibru", "admisibil", "tolerabil", etc[35]. Prin urmare, proporţionalitatea face parte din conţinutul principiului echităţii şi al justiţiei, considerat ca fiind

un principiu general al dreptului. Totodată, prin consacrarea sa normativă, explicită sau implicită, şi prin aplicarea jurisprudenţială, proporţionalitatea are semnificaţii particulare în diferite ramuri de drept: dreptul constituţional, dreptul administrativ, dreptul comunitar, dreptul penal etc. Definiţia, înţelegerea şi aplicarea acestui principiu, în semnificaţiile mai sus arătate rezultă din analiza doctrinară şi interpretarea jurisprudenţială[36].

ACTUALITAEA DEMERSULUI FILOSOFIC PRIVIND ÎNŢELEGEREA ŞI APLICAREA PRINCIPIILOR DREPTULUI

Un argument pentru care filozofia dreptului trebuie să fie o realitate prezentă nu numai în sfera teoreticului dar şi pentru activitatea practică de elaborare a actelor normative sau înfăptuirea justiţiei, îl reprezintă existenţa principiilor generale şi de ramură ale dreptului, unele fiind consacrate şi în Constituţie.

Principiile dreptului, prin natura, generalitatea şi profunzimea lor, sunt teme de reflecţie în primul rând pentru filozofia dreptului, numai după construcţia lor în sfera metafizicii dreptului, aceste principii pot fi transpuse în teoria generală a dreptului, pot fi consacrate normativ şi aplicate în jurisprudenţă. Mai mult, există un cerc dialectic deoarece „înţelesurile" principiilor dreptului, după consacrarea normativă şi elaborarea jurisprudenţială urmează a fi elucidate tot în sfera filozofiei dreptului. O asemenea constatare impune totuşi distincţia între ceea ce am putea numi: *principii construite ale dreptului,* iar pe de altă parte *principii metafizice ale dreptului.* Distincţia pe care o propunem are ca temei filozofic deosebirea mai sus arătată dintre „construit" şi „dat" în drept.

Principiile construite ale dreptului sunt, prin natura lor, reguli juridice de maximă generalitate, elaborate de doctrina juridică sau de către legiuitor, în toate situaţiile consacrate explicit de normele dreptului. Aceste principii pot constitui structura internă a unui grup de raporturi juridice, a unei ramuri sau chiar a sistemului unitar al dreptului. Pot fi identificate următoarele trăsături: 1) sunt elaborate în interiorul dreptului, fiind de regulă, expresia manifestării de voinţă a legiuitorului, consacrată în norme de drept; 2) sunt exprimate întotdeauna explicit prin normele juridice; 3) opera de interpretare şi aplicare a dreptului este în măsură să descopere sensurile şi determinaţiile principiilor construite ale dreptului care, evident, nu pot depăşi limitele conceptuale ale acestora stabilite de norma juridică. În această categorie regăsim principii precum: publicitatea şedinţei de judecată, principiul contradictorialităţii, al supremaţiei legii şi Constituţiei, principiul neretroactivităţii legii, etc.

Prin urmare, principiile construite ale dreptului au, prin natura lor, în primul rând o conotaţie juridică şi numai în subsidiar una metafizică. Fiind rezultatul unei elaborări în interiorul dreptului, eventualele semnificaţii şi înţelesuri metafizice urmează a fi ulterior consacrării lor stabilite de metafizica dreptului. Totodată, fiind norme de drept, au caracter obligatoriu şi produc efecte juridice la fel ca orice altă reglementare normativă. Este necesar a menţiona că normele juridice care consacră astfel de principii sunt superioare ca forţă juridică faţă de reglementările obişnuite ale dreptului, deoarece vizează, în mod obişnuit, relaţii sociale considerate a fi esenţiale în primul rând pentru respectarea drepturilor fundamentale şi ale intereselor legitime recunoscute subiectelor de drept, dar şi pentru stabilitatea şi desfăşurarea echitabilă, previzibilă, transparentă a procedurilor judiciare. În situaţia acestei categorii de principii, cercul dialectic amintit mai sus are următoarea înfăţişare: 1) principiile construite sunt elaborate şi consacrate normativ de legiuitor; 2) interpretarea acestora se realizează în opera de aplicare a dreptului; 3) semnificaţiile valorice ale acestor principii sunt ulterior exprimate în sfera metafizicii dreptului; 4) „înţelesurile" metafizice pot constitui baza teoretică necesară lărgirii conotaţiei şi denotaţiei principiilor sau elaborării normative a unor noi astfel de principii. Numărul principiilor construite ale dreptului poate fi determinat la un anumit moment al realităţii juridice, dar nu există o limită preconstituită a acestora. Evoluţia dreptului se manifestă şi prin elaborarea normativă a unor noi astfel de principii. Ca exemplu, menţionăm „principiul subsidiarităţii", o construcţie în Dreptul Uniunii Europene, preluată în legislaţia multor state europene, inclusiv a României.

Principiile metafizice ale dreptului pot fi considerate ca un „dat" faţă de realitatea juridică şi prin natura lor sunt exterioare dreptului. La originea lor nu au o elaborare juridică, normativă, respectiv jurisprudenţială. Ele sunt un „dat" transcendental şi nu transcendent al dreptului, prin urmare, nu sunt „dincolo" de sfera dreptului, dar sunt „altceva" în sistemul juridic. Altfel spus, reprezintă esenţa valorică a dreptului, fără de care această realitate construită nu ar putea avea dimensiune ontologică.

Nefiind construite, ci reprezentând un „dat” transcendental, metafizic al dreptului, nu este necesar să fie exprimate explicit prin normele juridice. Principiile metafizice pot avea şi o existenţă implicită, descoperită sau valorificată în opera de interpretare a dreptului. Ca dat implicit şi totodată ca esenţă transcedentală a dreptului, aceste principii trebuie să se regăsească, până la urmă, în conţinutul oricărei norme juridice şi în orice act sau manifestare ce reprezintă, după caz, interpretarea ori aplicarea normei juridice. Trebuie subliniat că existenţa principiilor metafizice fundamentează şi natura teleologică a dreptului, deoarece orice manifestare în sfera juridicului, pentru a fi legitimă, trebuie să fie adecvată unor astfel de principii.

În literatura de specialitate juridică, astfel de principii, fără a fi numite metafizice, sunt identificate prin generalitatea lor şi de aceea au fost denumite „principii generale ale dreptului”. Noi preferăm să subliniem dimensiunea metafizică, valorică şi transcedentală a acestora, drept pentru care le şi considerăm principii metafizice ale realităţii juridice. Ca „dat” transcendental şi nu construit al dreptului, principiile în cauză sunt permanente, limitate, dar cu determinaţii şi înţelesuri ce pot fi diversificate în cercul dialectic ce le cuprinde.

În opinia noastră, principiile metafizice ale dreptului sunt: *principiul dreptăţii; principiul adevărului; principiul echităţii şi al justiţiei; principiul proporţionalităţii; principiul libertăţii.* Într-un studiu viitor, vom expune pe larg considerentele ce ne îndreptăţesc să identificăm principiile mai sus menţionate ca având o valoare metafizică şi transcedentală în raport cu realităţile juridice.

Dimensiunea metafizică a acestor principii este de necontestat, dar rămâne în discuţie dimensiunea normativă. O analiză mai amplă a acestei probleme excede obiectului acestui studiu, care s-a dorit a fi un excurs larg asupra dimensiunii filozofice a principiilor dreptului. Totuşi, câteva consideraţii se impun. Ontologia contemporană nu mai consideră realitatea prin referire la conceptele clasice, de substanţă sau materie. În opera sa, *„Substamzbegriff und Funktionsbegriff”* (1910), Ernst Cassirer opune conceptul modern de funcţiune celui antic de substanţă. Nu ce este „lucrul” sau realitatea concretă, ci felul lor de a fi, ţesătura lor lăuntrică, structura interesează pe moderni. Nu mai există în faţa cunoaşterii obiecte concrete, ci doar „relaţii” şi „funcţiuni”. Într-un fel, pentru cunoaşterea ştiinţifică, dar nu şi pentru ontologie, lucrurile dispar şi fac loc relaţiilor şi funcţiunilor. O astfel de abordare este operaţională cognitiv pentru realitatea materială, nu şi pentru realitatea ideală, acea „lume a Ideilor” de care vorbea Platon[37].

Dimensiunea normativă a realităţii juridice pare să corespundă foarte bine constatărilor formulate de Ernst Cassirer. Ce altceva este realitatea juridică decât un ansablu de relaţii sociale şi funcţiuni care sunt transpuse în noua dimensiune ontologică de „raporturi juridice” prin aplicarea normelor dreptului. Principiile construite aplicându-se unei sfere de relaţii sociale prin intermediul normei juridice le transformă în raporturi juridice, deci aceste principii corespund unei realităţi a juridicului, înţeleasă ca structură relaţională şi funcţională.

Există însă o ordine de realitate mai profundă decât relaţiile şi funcţiunile. Constantin Noica spunea că trebuie să numim „element” această ordine de realitate, în care sunt împlinite lucrurile şi care le face să *fie*. Între conceptul de substanţă şi cel de funcţiune sau relaţie se impune un concept nou, care să păstreze o substanţialitate şi fără a se dizolva în funcţiune, să manifeste funcţionalitate[38].

Preluând această idee a marelui filozof român, putem afirma că principiile metafizice ale dreptului evocă nu numai raporturi juridice sau funcţiuni, ci „elemente valorice” ale realităţii juridice, fără de care aceasta nu ar avea fiinţă.

Principiile metafizice ale dreptului au valoare normativă, chiar dacă nu sunt explicit exprimate prin norme de drept. Mai mult, aşa cum rezultă din interpretările jurisprudenţiale, ele pot avea chiar o semnificaţie supranormativă şi, în acest fel, pot legitima concepţiile jusnaturaliste în drept. Aceste concepţii şi doctrina supralegalităţii susţinute de Francoise Geny, Leon Duguit şi Maurice Duverger, consideră că justiţia şi, în mod deosebit justiţia constituţională trebuie să se raporteze la reguli şi principii supra-constituţionale. În opinia noastră, astfel de standarde sunt exprimate tocmai de principiile metafizice la care am făcut referire. Concepţiile jusnaturaliste au fost aplicate şi de unele instanţe constituţionale. Este celebră în acest sens, decizia din 16 ianuarie 1957 a Curţii Constituţionale Federale a R.F.Germania cu privire la libertatea de a ieşi de pe teritoriul federal. Curtea declară: „Legile nu sunt constituţionale decât dacă ele au fost edictate cu respectarea formelor prevăzute. Substanţa lor trebuie să fie în acord cu valorile supreme ale ordinii democratice şi liberale în calitate de sistem de valori stabilite de către Constituţie, dar mai trebuie să fie în conformitate cu *principiile elementare nescrise* (s.n.) şi cu principiile fundamentale ale Legii fundamentale, mai ales cu principiile statului de drept şi ale statului social”.

Un ultim aspect pe care dorim să îl subliniem se referă la rolul judecătorului în aplicarea principiilor construite dar în special a principiilor metafizice ale dreptului. Considerăm că regula fundamentală este aceea a interpretării şi, implicit, a aplicării oricărei reglementări juridice în spiritul şi cu respectarea conţinutului valoric al principiilor metafizice şi construite ale dreptului. O altă regulă se referă la situaţia în care există neconcordanţă între reglementările juridice obişnuite iar pe de altă parte principiile construite şi cele metafizice ale dreptului. Într-o astfel de situaţie, apreciem, în lumina jurisprudenţei instanţe constituţionale germane, că principiile metafizice vor trebui aplicate cu prioritate, chiar şi în detrimentul unei norme concrete. În acest fel, judecătorul respectă caracterul fiinţial al sistemului juridic şi nu numai funcţiile sau relaţiile juridice.

Note:

[1]*Dicţionar explicativ al limbii române*, Ed. Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1975, p.744.

[2]Autor citat de Ion Craiovan, în monografia *Introducere în filosofia dreptului,* Ed. All Beck, Bucureşti, 1998, p.63.

[3]Jean Dabin, *Théorie générale du Droit,* Bruxelles, 1953, p. 118-159.

[4]Gheorghe C. Mihai, Radu I. Motica, *Fundamentele dreptului. Teoria şi filozofia dreptului,* Ed. All Beck, Bucureşti, 1997, p. 19.

[5]*Ibidem*, p. 20.

[6]Platon, *Opere* – vol.V, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 401-402.

[7]Aristotel, *Metafizica, Cartea I,* Ed. IRI, Bucureşti, 1996, nr. 9-69.

[8]Immanuel Kant, *Critica raţiunii pure,* Ed. IRI, Bucureşti, 1994, p. 270-273.

[9]Rodolf Stammler, *Theorie der Recktswissenschaft,* University of Chicago, Press, 1989, p. 24-25.

[10]Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului. Drept raţional, izvoare şi drept pozitiv,* Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. 265.

[11]A se vedea în acest sens: Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, *Introducere în teoria generală a dreptului,* Ed. All, Bucureşti, 1993, p. 30; Gheorghe Boboş, *Teoria generală a statului şi dreptului,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 186; Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului,* Ed. Actami, Bucureşti, 1999, p. 112-114; Ion Craiovan, *Tratat elementar de teorie generală a dreptului,* Ed. All Beck, Bucureşti, 2001, p. 209,; Radu Motica, Gheorghe Mihai, T*eoria generală a dreptului,* Ed. Alma Mater, Timişoara, 1999, p. 75.

[12]Nicolae Popa, o*p.cit.*, p. 120-130.

[13]*Ibidem,* p. 119.

[14]Eugeniu Speranţia, *Principii fundamentale de filozofie juridică,* Cluj, 1936, p. 8. A se vedea în acelaşi sens Nicolae Popa, *op.cit.,* p. 114.

[15]Nicolae Popa, *op.cit.,* p. 114.

[16]Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, *op.cit.,* p. 30.

[17]Nicolae Popa, *op.cit.*, p. 116-117.

[18]Nicolae Popa, *op.cit.,* p.116-117, Radu I. Motica, Gheorghe C. Mihai, *Teoria generală a dreptului. Curs universitar,* Ed. Alma Mater, Timişoara, 1999, p. 78.

[19]Paul Roubier, *Théorie générale du Droit,* L.G.D.J., Paris, 1986, p. 267.

[20]Paul Roubier, *op.cit.*, p. 268.

[21]Citat de Jean-Louis Bergel în *Théorie générale du Droit,* Dalloz, Paris, 1989, p. 29.

[22]Citat de Ioan Ceterchi şi Ion Craiovan în *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, Bucureşti, 1993, p. 27.

[23]Pentru dezvoltări a se vedea Gheorghe C. Mihai, Radu I. Motica *Fundamentele dreptului. Teoria şi filozofia dreptului*, Ed. All, Bucureşti, 1997, p. 128.

[24]*Ibidem,* p. 133.

[25]Citat de Ion Dobrinescu în *Dreptatea şi valorile culturii,* Ed. Academiei Română, Bucureşti, 1992, p. 95.

[26]A se vedea Giorgio del Vecchio, *Lecţii de filozofie juridică*, Ed. Europa Nova, Bucureşti, 1995, p. 192-202; Ion Dobrinescu, *op.cit.*, p. 95-99; Gheorghe Mihai, Radu I. Motica, *op.cit.,* p.81-86; Ion Ceterchi, Ion Craiovan, *op.cit.*, p. 39-42.

[27]Gheorghe C. Mihai, Radu I. Motica, *op.cit.*, p. 84.

[28]Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituţional şi instituţii publice,* Ed. All Beck, Bucureşti, 2003, vol.I, p. 8.

[29]A se vedea în acest sens Mircea Djuvara, *Drept şi sociologie,* I.S.D., Bucureşti, 1936, p. 52-56 şi Nicolae Popa, *op.cit.*, p. 113-114.

[30]Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului. Drept raţional, izvoare şi drept pozitiv*, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. 265.

[31]Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, *Drept internaţional conemporan,* Ed. All Beck, Bucureşti, 2000, p. 52-71. Carta ONU menţionează ca sursă a dreptului "principiile generale ale dreptului recunoscute de naţiunile civilizate".

[32]Ion Craiovan, *op. cit.,* p. 211.

[33]Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, *op. cit.,* p. 31, Radu I. Motica, Gheorghe C. Mihai, *Teoria generală a dreptului, op. cit.,* p. 77.

[34]Nicolae Popa, *op.cit.,* p. 117.

[35]Ion Deleanu, *Drept constituţional şi instituţii politice,* Ed. Europa Nova, Bucureşti, 1996, vol.I, p. 264.

[36]Pentru dezvoltări a se vedea Marius Andreescu, *Principiul proporţionalităţii în dreptul constituţional*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, Marius Andreescu, *Bazele filozofice ale principiului proporţionalităţii*, în Pandectele Române nr.8/2012, Marius Andreescu, *Scurte consideraţii despre principiile dreptului şi filosofia dreptului*, în „Dreptul" nr 12/2012.

[37]Pentru dezvoltări a se vedea Constantin Noica, *Devenirea întru fiinţă*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 332-334.

[38]*Ibidem*, p. 327-367.

Știri noi despre vechea biserică „Sf. Ioan” din Pitești

muzeograf drd. Octavian DĂRMĂNESCU

Actuala biserică piteșteană „Sf. Ioan” este ctitorită în 1888, o continuare mai spațioasă a uneia mai vechi, a cărei localizare o vom problematiza într-un număr viitor. Conform pisaniei noi, dar și unei catagrafii din 1824, vechea biserică fusese ridicată din lemn de stejar pe moșie domnească în 1728 și mutată în 1806 (probabil refăcută din nou) pe locul actual de hagi Matei Făcăli (pr. Marin Braniște arată că în manuscrisul nr. 3530 din Biblioteca Academiei Române acest ctitor nou are numele de Matei Țăcălie[1], un Ion Țăcăle între pârcălabii orașului încă din 1748[2]). Primele știri despre acest prim lăcaș sunt deja publicate de către Nicolae Iorga. Astfel, în 1754 popa Antonie cu câțiva megieși (epitropii, bineînțeles), garantează protopopului Petru de Pitești (de fapt al întregului județ Argeș) că va sta „la biserica din sus, din gura văii Stancii” și că nu va fugi de aici[3]. În următorul an, 1755, un foc distruge Evanghelia, iar popa Antonie și colegul lui, diaconul Radu, fug. Prinși, garantează aceluiași protopop, care-l arestase deja pe preotul Antonie, că vor plăti paguba în câteva zile[4].

Biserica traversează discret deceniile celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea, fiind menționată de două ori ca entitate reală, în 1764 și imediat după 1776[5]. În 1814 doi creștini, probabil parohieni, își trec numele pe o piesă de cult de aici[6]. Începând cu perioada Regulamentelor Organice, mahalaua „Sf. Ioan” este menționată în cadrul Fondului Primăriei Pitești, un exemplu fiind anul 1833 (enoriașii reprezentativi și preoții Badea duhovnicul – co-ctitorul de la 1806, a se vedea mai jos – și popa Tudorache). De asemenea, biserica și parohia „Sf. Ioan” din Pitești beneficiază în cadrul acelorași arhive județene de condici mitrice foarte prețioase, care înregistrează parohienii și preoții pe perioada 1832-1865, fapt care atestă dinamica acestei mahalale „de hotar”, vecină cu satele limitrofe Piteștiului Stăncești, Smeura și Găvana.

Accidental, în Fondul Episcopiei Argeș din cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale am întâlnit două documente despre acest fost lăcaș. Este vorba despre divergențele dintre epitropie (mai precis, fostul protopop de Pitești, Ioan Păunescu) și episcopul Climent (de fapt, noul protopop, Nicolae Constantinescu, destituit și el tot acum, pe motiv că făcea politică) pe tema aducerii a încă un preot pe lângă cei doi existenți deja[7]. Primul document transcris mai jos este petiția mahalagiilor parohieni[8]. Climent îi scrie indiferent protopopului să le găsească amândurora (primul, cel de la Trivale, „pripășit”, al doilea, cel alungat de la Sf. Ioan „pentru abateri”, Tănase duhovnicul) biserici în oraș[9], ca de fiecare dată prostul management al episcopilor căzând în sarcina dificilă a protopopilor de a-l repara. Protopopul N. Costantinescu, fervent politician liberal, îi răspunde episcopului. Istoriografic – mai precis pur informațional – textul aduce detalii interesante, cel mai prețios fiind descoperirea unui al doilea ctitor lângă Matei Făcăli, și anume popa Badea[10].

Literar, valoarea mărturiei relevă personalitatea bine cristalizată a vechilor clerici, clarificând implicit percepția noastră de acum, mai mereu nostalgică. Un minus al nostru, evident: oamenii medievali aveau caracter și își susțineau subordonații. Textele relevă stări de fapt aproape contemporane: situația precară a preoților care, mai mereu, ca intelectuali, trebuiau să-și susțină familiile lor mari, manevrele pur lumești ale unora dintre ei de a-și asigura un confort la fel de trecător, „căpușarea” sfintelor lăcașuri chiar de către vechii ei binefăcători mireni, retardul managerial, probabil idilic, al episcopilor care hirotoneau de-a valma, înghesuind un cler și așa supranumerar.

În dosarul invocat, episodul nu mai are nicio continuare, semn că protopopul, într-un final, l-ar fi distribuit pe clericul pretendent la oricare din celelalte biserici. Însă, potrivit unui studiu dedicat preoților piteșteni ai perioadei[11], niciun preot Tănase sau Atanasie nu figurează la acea dată în Pitești și nici în perioada următoare (până în 1865). Traiectoria lui o aflăm dintr-un alt dosar al fondului amintit. Imediat după acest episod, Păunica, soția lui, fată de preot bucureștean, pleacă din nou la capitală – într-o scrisoare își anunță soțul (care era deja la biserica Sf. Ioan, cel puțin în toamnă!) că definitiv – pentru a-și regăsi sănătatea, clima Piteștilor nefiindu-i prielnică. La puțin timp, o urmează și el acolo, stabilindu-se cântăreț la biserica „Sf. Ștefan-Podul de Pământ”[12] (și la schitul Trivalea tot cântăreț presta, dar pe gratis).

Apoi cere mitropolitului să fie integrat în clerul bucureștean. Nifon îi scrie episcopului Climent, mustrându-l voalat că nu își ține preoții în eparhie. Părintele este pedepsit să se întoarcă la schitul Trivalea, egumenul Ierotei fiind nevoit să îi plătească drumul de întoarcere și să îi ofere cazare. Acesta consimte, promițându-i o leafă anuală de 900 de lei, rații de alimente și drept de a tăia lemne din „islazul schitului”[13]. Cât despre bătrânul duhovnic Tudorache, el se întoarce la ”Sf. Ioan”, prezența lui fiind constantă până în 1865, cel puțin, mitricele centralizate ale bisericii, aflate la arhivele județene menționate la început, oprindu-se aici.

Să urmărim cele două documente.

„Priimit 1858, iunie 12

Prea sfințitului episcopu alu Eparhii Argeșului

Plecată petiție

Prea sfinte stăpâne.

Biserica sf. Ioan din orașul Pitești este o bisericuță mică și lipsită de orice venit și adjutoru; se-nconjoară de noi mahalagii ei care o susținem de cheltuielile neapărat trebuincioase, contribuind cei care avem putere și bună voință a plăti pentr-un cântăreț și paracliserul. Cându este vorba despre pentru ținerea a doi preoți ce-i avem ei trăescu cu ceea ce le dă Dumnezeu și ca să zicem un adevăru cu cerșetoria, neavând de nicăiri cea mai mică mângâiere și ne mirămu înșine cumu își țînu familiile și greutățile casei! Cu toate acestea obijnuiți a suferi, își păzesc datoriile slujbi preoțești.

Orânduirea unui al treilea preotu numit Tănase Stănescul, ce este hirotonit pe biserica schitului Trivalea ne puse în poziție a vă întâmpina cu această petiție, fiind dat fără așteptarea și cererea noastră, și de care n-amu avutu nici o trebuință; cându cu doi care-i avemu astăzi, putemu prea bine a ne sluji, avându toată mulțumirea sufletească întru datoriea slujbi ce li s-au încredințat, atât înăuntru biserici cât și afară la trebuința norodului.

Pe lângă acestea ne cunoaștem datori a vă face cunoscut că din zvonu auzimu pentru preotulu Tudorache cel ce acumu șapte ani au fostu slujitoru la ceastă biserică, și care dupe ale sale puteri prin porunca prea sfinții voastre potrivit cereri ce am făcutu s-au strămutatu la biserica sf.tei Vineri și de acolo au trecutu la sf.tul Nicolae de unde astăzi se află depărtat, că aru vrea să vie iarăși înapoi, lucru care ne-aru aduce cea mai mare nemulțumire și turburare între preoți, precum îi cunoașteți toată împrejurarea.

Prea sfinte, sânteți puși de Dumnezeu păstori unei turme cuvântătoare, în capul clerului bisericesc, căruia îi cunoașteți pozițiea în care se află. Este foarte tristu ca unu preotu să se hrănească cerșindu! Căci cându cerșetorii se-nmulțesc este un desgust la cei cari ar voi să-i miluiască; prinu urmare prea sfinției voastre, vă rugămu a chibzui ca preoții cei ce sânt de prisosu într-acestu orași, să se orânduiască slujitori la bisericile unde va fi neapărată trebuință, și voru avea venituri și lefuri hotărâte, precumu sânt schiturile și alte biserici care pot a-i mângâea câtuși de pușinu. Iaru biserica noastră care se ține de milă, ne rugămu, să se apere de o greutate ce nu o putemu purta, fiindu-ne de ajunsu ca să îngrijimu pentru chieltuielile biserci, plata cântărețului și ținerea acestor doi preoți care sânt astăzi slujitori.

Ai prea sfinții voastre prea plecați, Steriie D., I. Radovici, I. Lerescu, Ion Popescu, G. Manolescu, Ioan Mihalea, Anghel Mihai Popescu, Pandele Popescu, Ioan (indescifrabil), Mihale Tănase, Tache Ivanovici, Paula Ionescu, Anghel Sanfirescu, Stoica Marinescu, Radu Brănescu, Ghiță Ceauși Rădulescu, N. Dimitrescu, Ion Iordache, Radu Tudor, Ilie Teodor, Petre Păun, Ștefan Petrache, N. Popescu, Neagu zidaru, Gherghe Hristea, Dincă Trifoi, Dinu (indescifrabil), Ștefan Mihai, Petre Popescu, Radu Constandin, Ioniță Marinescu, Eftimie Iordache, Sc. Popescu, Neagoe pescaru, (indescifrabil), Pană Ioniță, Ghiță Iorgu adeverez, Păun Militaru adeverez, Ioniță Stoenescu adeveresc, Ilie cojocaru adeverez, Oprea cojocaru adeverez, Nicula butaru adeverez, Nicolae tămplaru, Marin cojocaru, Anghel Matei, Niță Volinturu, Sfițer Russen, Ștefan Darubov, (indescifrabil) Tomescu, Nae (indescifrabil), Gheorghe Dimov, Nae cizmaru Stănescu, Avram lăutaru, Ghiță Avram, Dinu Avram, Paraschiv Avram, Ioniță Mierlă, Tache Stănciulescu, Ioniță brutar, N. Alecsandrescu, Marin Ionescu, Naie Niculaie, Lazăr Ioan, Necolai zogravu, Ion cojocaru, Iacov sin Raicu, Matei Dumitru postel(nic), Tudor croitoru, N. Inoiu, Velicu cismaru”[14].

„Primită iunie 21.

Prea Ci(nstitului) prea sf. sale păr. Episcop al Eparhii Argeșului

Protopopiea Orașului Pitești

Spre răspuns la respectabila poruncă n. 852 însoțită cu petițiea D-lor mahalagii ai biserici sf. Ioan din acest orași – semnatul să cunoaște dator a răspunde la tot ce s-a urmat în cazul reclamări d-lor mahalagii supt cuvânt de a sprijini existența a doi preoți ce figurează la numita biserică.

1. Domni mahalagii arată că susținerea biserici se

ține cu fondu de la d-lor fiind săracă și fără venit. Eu răspunz că din câți să văzu iscăliți poate că pă niciunu nu l-a atins daru lui D-zeu a săvârși o asemenea faptă generoasă pă câtă vreme este cunoscut că sânt adevărat din domni mahalagi considerați în opinie și în faptă și care jertfesc în toată vremea susținerea acestei biserici ce nu să văzu nici unul din acei considerabili mahalagii supt iscăliți în acea petiție fără numai o familie întreagă care în toată vremea s-a silit a căuta dintr-însa de a mai lua din drepturile biserici în cât a putut a să întinde și pănă în tinda ei, iear nu a mai da, mai rămâind numai a lua și dreptul oltarului – care familie să vede întinsă în progrese de faceri de bine înpreună cu cetași ei iscălită. Este un neadevăr decât un adevăr reclamările d-lor.

2. Preotul Tănase Stănescu, fiind depărtat prin chiar ordinul prea sf. voastre de la schitu Trivalea și îndatorată această protopopie a să orădui la una din bisericile acestui orași, unde se va cunoaște trebuința – supt însemnatul având în vedere că mai toate bisericile acestui orași fiind complectuite cu câte trei și patru preoți rămâind numai bisericile sf. Ioan și sf. Ilie care au câte doi preoți, am cutezat de a să orândui numitul la biserica sf. Ioan, cunoscând pă de o parte trebuința în complectul personalului bisericei, fiind și acolo ca la toate bisericile și chiear fără plăcerea numiților preoți – iear nu și a tuturor mahalagiilor – iear pă de alta că zic D-ni mahalagii iscăliți că soarta preoților este cerșetoriea, apoi aceasta este pentru toți îndeobște fără să aibă drept a să plânge unul pă potriva altuia, pă câtă vreme toți sufere în aceiași soartă până ce D-zeu să va milostivi și asupra acestii clase. De ce oare să aibă egoismul D-ni iscăliți mahalagii a face mai multe escepți preoților de la biserica Sf. Ioan? Când ar putea să aibă toți mahalagii bisericilor din orași pretențiunea a susține numai pe câți vor vrea D-lor și pe ceilalți ce sânt făcuți tot pe numele acestor biserici să-i lăsăm vagabonți pe ulițe și muritori de foame – care nu crez că este un drept ca uni să fie mult îndestulați și alți să moară de foame. Ieată prea sfinte! urmarea ce a făcut protopopiea prin orânduirea acelui preot; căci dacă am fi putut a mă înțelege cu Domni epitropi sau mahalagii ai bisericilor, cred că nu am ajuns la niciun rezultatu, fiindcă nu vor a înțelege, iear alți simt prea puțin interest în cazul preoțesc.

3. Intrând în fondul agitații a D-lor mahalagii pentru preotu Tudorache Duhovnicu ce o zic din zvonu, dovedesc că unul din preoți acei biserici cu numele Ioan Păunescu ce până la 15 ale corenti a existat ca proestos al orașului s-a fost făcut singur instrumentul agitații, ce a putut să strice o liniște a niștor oameni, ce n-a putut să-i mișce în asemenea reclamări către prea sf voastră, interesul material al preoților; umblând din cafenea în cafenea și pân cârciumi, iscălind petițiea trimisă prea sf voastre la care vă va încredința chiear cei iscăliți și cei ce n-a vrut a o iscăli; nesuferind numitul pe altul preot ca și el să nu să poate împărtăși de o bucată de pâine, care are tot aceeași greutate de familie și cheltuieli, făcând monopolu tot venitu pă seamă-i, când Domnii unii dinu mahalagii poate că doresc a fi așa un complect după cum să află astăzi, ajutorându-se unu pe altul, ținând locul nu numai la preoți, dar la vreme și ca cântăreți. Această mișcare a numitului simțindu-să nemulțumită de persoanele cele considerabile ale mahalali, precum dumnealui pahar(nic) Ghiță Enescu, dumnealui Tache Tărtășescu cu familia dumnealui pitar Costandin Enculescu, dumnealui Ioan Chiercea și alți – dorind ca în locul noului orânduit preotul Tănase să fie mai bine preotu Tudorache Duhovnicu rămas în aceeași soartă ca unu ce și considerațiea bătrâneți a hirotonii lui pă biserica sf. Ioan – când cei actuali sânt venetici – a jertiri tinereților lui, cu preoția de atâția ani la numita biserică, al dreptului chiar de fondator al acestii biserici care părintele său preotul Badea a reparat-o și a înfrumusețat-o lăsându-o în starea ce să vede astăzi – iar nu cei ce a reclamat – și tocmai numitul să vede îmbrâncit astăzi de niște preoți venetici prin agitația făcută nu cu drept de hirotonii ci numai din grațiile prea sfin(ției) voastre și îmbrățișarea numitului suferind!

Aceste sânt prea prea sfițite stăpâne! ce din adevăr le raportez prea sf voastre, făcând dreaptă judecată între reclamația numiților cu cele ce să raportează, rugându-te a fi un drept judecător cum și ești între cei ce sufere și cu cei ce sunt îngânfați de ambiții absurde și rătăciți de influențe momentane pe care astăzi li se par a zâmbi, iear mâine remușcând de nedreptatea făcută fraților azi!!!! Ordonând acestiea de urmare, protopopu Nic. Costandinescu, n. 285, 1858, iunie 19”.

Note:

[1] Marin Braniște, *Pisanii, însemnări şi manuscrise din vechile biserici ale oraşului Piteşti* (II), în „M.O.”, anul XXIII, 1971, nr. 3-4, p. 258, nota 3. Acum, probabil, i se schimbă definitiv fostul hram, Sf. Ioan Evanghelistul (8 mai) cu actualul, Sf. Ioan Botezătorul (7 ianuarie).

[2] Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. XIV, București, 1907, doc. III, p. 212.

[3] *Ibidem*, doc. XXV, p. 225.

[4] *Ibidem*, doc. XXXIX, pp. 233-234.

[5] Pr. Marin M. Braniște, *Câteva știri despre școlile din orașul Pitești înființate pe lângă biserici înainte de Regulamentul Organic*, în „M.O.”, anul XVII, nr. 3-4, 1965, pp. 175-176. Mai precis, după o însemnare veche pe un Penticostarion (ediția 1743) pierdut azi, Ioan, făcător de școală în Pitești, participă la strană la vechiul hram al bisericii, Sf. Evanghelist Ioan, în 8 mai 1764. În privința menționării anului 1776, acesta este data ediției unui Minei pe octombrie în care logofătul Șerban, „mahalagiu aceștii sfinte i dumnezeiești biserici din Gura Văii Stancii” se semnează de mai multe ori. Prezumăm și noi că volumul a fost achiziționat și dăruit de enoriaș în preajma anului ediției.

[6] Constantin Bălan, *Inscipții medievale și din epoca modernă a României – Județul istoric Argeș, sec. XIV-1848*, Editura Academiei Române, București, 1994, nr. 527.

[7] Este vorba despre preotul Antonie sin Gheorghe, mutat în 1845 de la biserica din Gliganu la Sf. Ioan din Pitești și preotul Ioan Păunescu, fost protopop, mutat aici de la biserica din Cornățelu în 1852, vezi S.J.A.A.N., Fond Episcopia Argeșului, Dos. 76/ 1858, f. 4.

[8] În mitricele bisericii vecine, Buna Vestire-Greci, enoriașii de la Sf Ioan figurează când în Culoarea Neagră, când în cea Roșie, fapt care demonstrează că, în general, delimitările teritoriale ale orașului nu țineau neapărat linia veche a parohiilor (pentru amândouă culorile, vezi S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia Buna Vestire-Greci, Pitești, Dos 33, 1865, Botezați, f. 3). Mai mult, în zonă existau două mahalale: „mahalaua Văii Stancii” și „mahalaua sf. Ioan”, vezi S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia Buna Vestire-Greci, Pitești, Dos 30, 1862, Cununați, f. 1.

[9] S.J.A.A.N., Fond Episcopia Argeșului, Dos. 5/ 1858, f. 241.

[10] Putem propune și ipoteza ca popa Badea să fi fost numai ispravnicul refacerii din 1806, așa cum se obișnuia. Un fost protopop argeșean mitropolitan (amintit în 1787), apoi episcopal (al noii episcopii de Argeș, amintit în 1794), Badea, ctitor al bisericii din Cochineștii de Sus, traversează sfârșitul secolului XVIII local, Vezi Constantin Bălan, *Inscipții medievale și din epoca modernă a României – Județul istoric Argeș, sec. XIV-1848*, Editura Academiei Române, București, 1994. De ce să nu fi fost vechiul protopop Badea ctitorul de la Sf. Ioan amintit în sursă – fără evocarea gradului – peste ani?

[11] Octavian Dărmănescu, *Clerici piteșteni în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Restituiri Pitești”, anul XV, nr. 2 (44) și nr. 4 (46), 2017.

[12] Vechea denumire a actualei biserici bucureștene „Cuibul cu barză”.

[13] S.J.A.A.N., Fond Episcopia Argeșului, Dos. 80/ 1858, f. 1-13.

[14] S.J.A.A.N., Fond Episcopia Argeșului, Dos. 5/ 1858, f. 239-240.

Două documente despre Biserica Sf. Nicolae din Pitești

Aurel RADU, inspector superior
în cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale

În rândurile care urmează prezentăm două documente referitoare la Biserica Sf. Nicolae din Pitești, biserică ridicată în centrul urbei de „mahalagii orășani” care însă a fost demolată în vara anului 1962 pentru că stătea în calea planului comunist de sistematizare a orașului. Primul document din anul 1877 este un inventar detaliat cu bunurile mobile și imobile deținute de această biserică, inventar realizat de preotul paroh Nicolae Mateescu. Acesta a fost hirotonisit în anul 1858 la vârsta de 31 de ani și a deservit cu dăruire această biserică o perioadă îndelungată, până în anul 1901.

Pe lângă nelipsitele odoare bisericești, ne reține atenția „orologiul” bisericii care a fost donat de farmacistul Ștefan Babic în anul 1873 fiind montat în turnul clopotniței. Este un fapt mai puțin obișnuit ca o biserică ortodoxă din această zonă să aibă un ceas, însă acesta avea o utilitate practică pentru cei care străbăteau zilnic zona centrală a urbei reprezentată în principal de strada Șerban Vodă, stradă pe care erau concentrați cei mai mulți comercianți din oraș. Este un aspect al modernității pentru că într-adevăr „timpul înseamnă bani” în centrul comercial al orașului Pitești! Din fericire, acest ceas se mai păstrează și astăzi în depozitele Muzeului județean Argeș, reamintindu-ne de „Biserica cu ceas”, așa cum a fost ea supranumită de locuitori.

Averea imobiliară a bisericii era impresionantă. Biserica deținea în proprietate patru prăvălii în centrul orașului pe care le avea închiriate la diferiți comercianți. În afară de aceste prăvălii mai deținea

Ceasul bisericii din 1873

șapte terenuri care erau arendate pe o perioadă îndelungată mai multor locuitori care plăteau bisericii o taxă anuală (embatic). Alte două terenuri nu mai aduceau venituri bisericii pentru că intraseră în domeniul public: unul devine „piață pentru birjari”, iar celălalt este transformat în „ulița” care face legătura între strada centrală Șerban Vodă și Grădina Publică a orașului.

Din inventarul averii bisericii nu lipsește nici măcar arhiva acesteia care este formată din câteva dosare. Un dosar conține licitațiile și contractele de închiriere ale prăvăliilor bisericii, alte dosare fac referire la procesele de judecată dintre biserică și un chiriaș rău platnic sau pentru revendicarea unui teren uzurpat „din cauza neglijenţii epitropiilor laice după timp”, în procesul de judecată cu urmașii răposatului Nicolae Socolescu. Dar despre acesta din urmă, într-un episod viitor...

Cel de-al doilea document este o listă nominală a capilor de familie care formau mica enorie a acestei biserici. Din această enorie sunt nominalizați 30 de locuitori, probabil cei mai înstăriți din oraș, care însă nu prea erau implicați în viața bisericii, după cum afirmau răspicat unii preoți parohi în adresele pe care le înaintau autorităților superioare ecleziastice și celor administrative, mai ales atunci când aceștia cereau bani pentru multele cheltuieli ale bisericii cu reparațiile, curățenia și multe altele.

1.

1877, Piteşti. *Inventarul bunurilor mobile şi imobile deţinute de Biserica Sf. Nicolae din Piteşti.*

Inventar

de toate obiectele mişcătoare şi nemişcătoare ale sfintei biserici cu patronagiul Sf. Nicolae din comuna urbană Piteşti pe anul 1877

1. Sfântul locaş zugrăvit cum se vede şi învelit cu tinichie. În turnul său se aflã pus un orologiu-n acţiune.

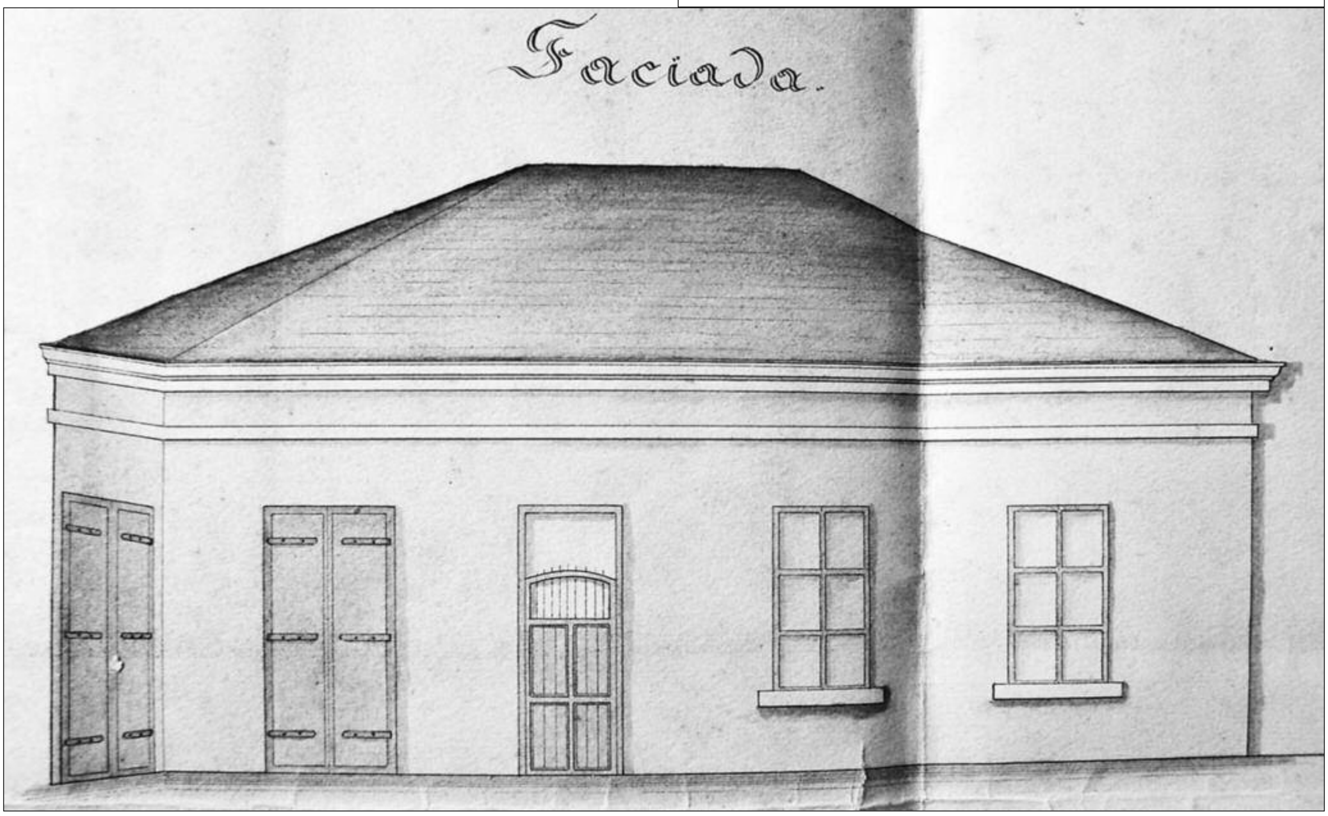
2. În biserică se aflã: trei rânduri de veşminte preoţeşti – stofă bune – fir mătase cu stihare trei, un atlaz şi două de plisă etc., două rânduri de procoveţe, unele de stofă bună şi altele de mătase atlaz.

3. Douã potire, trei discuri, două stele, una linguriță, toate de argint bun, asemenea o cădelniță de argint.

4. Una evanghelie îmbrăcată cu argint, trei cruci îmbrăcate cu argint, una mare şi două mici, un chivot de argint.

5. Una iconiţă de argint arh. Ştefan, trei tiplote de argint pentru băut agheasmă la diferite ocazii,

Proiectul construirii unei pravalii și magazii în strada Doamna Bălașa, proprietatea bisericii (Fațada)

trei coroane de argint şi două mâini asemenea la icoanele împărăteşti.

6. Şase candele mari de câte una oca şi patru mai mici toate de argint.

7. Opt icoane, patru împărăteşti, 4 mici adause şi patru anexate, iar în a doua despărţire în tindă, două mari din nou făcute – 12 prăznicare cu lădiţa de nuc spre conservarea lor.

8. Un sfânt antimis, un epitaf şi un steag vechi.

9. Două rânduri de Minee, douăsprezece noi şi douăsprezece vechi, două Trioade unul vechi şi altul nou; două Penticostare, una Evanghelie, un Molitfelnic, trei Liturghii, trei Prohoade, două Octoihe, una Cazanie, două cărţi numite Predicatoare, un Apostol şi două Ceasloave bogate, una Psaltire.

10. Două sfeşnice mari împărăteşti şi patru mici, un iconostas vechi şi o masă de lemn zugrăvită lângă dânsu. Una cruce mare cu răstignirea.

11. Două jeţuri mari şi douăzeci mici, două tetrapoade pentru cărţi şi un analog necesar pentru circumstări.

12. Trei policandre, unul de sticlă cleştar, unul de alamă şi altul tot de alamă vechi ruinat, una masă de lemn, una colimvitră de lemn şi vopsită.

13. Una tingire pentru untdelemn de strâns.

14. Trei prăvălii din strada Şerban Vodă alături cu biserica cu dependinţele lor învălite cu table de fier – deja închiriate.

15. Una prãvãlie alãturi cu prãvãlia (p) rãp. Florea Dancovici bãcanu care corespunde din fața grãdinii publice, asemenea învãlitã cu tablã de fier și închiriatã.

16. Un loc viran din prăvălia de mai sus şi până în casele d-lui Gheorghe Nicolau corespunzător la grădina publică şi luat acum cincisprezece ani de primăria locală forţat pentru uliţă fără să plătească vreun mic <em>batic.

17. Un loc în stânga bisericii care plătea primăria un mic <em>batic de 10 lei vechi, acum e mult timp de când numai plăteşte scuzându-se că este al comunii ca piaţă pentru birjari.

18. Osebit şapte locuri în oraş asupra cărora se plăteasc embatiche şi anume de: d-nul Radu Condescu douăzeci şi patru lei vechi, d-nul Ştefan Avrămescu, douăzeci şi unu vechi, d-nul Nicolae Ştefănescu zece vechi, d. Teodor Lăzărescu treizeci şi doi vechi; d-na Mariţa Gheorghe Boangiu treizeci şi cinci vechi şi d-nul Nae Teodoru patruzeci vechi împreună cu locul cumpărat de la mătuşă-sa Uţa Stămătoaea.

19. Un dosar no. 1 conţinând licitaţii şi contractele prăvăliilor închiriate, sigilat şi parafat.

20. Un dosar no. 2 conținând procesul avut cu d-nul G. Alixăndrescu în privința unei prăvălii.

21. Un dosar cu nr. 3 conținând procesul cu Casa rãp. N. Socolescu rãmânând disponibil din cauza neglijenţii epitropiilor laice după timp.

Paroh pr. şi duhov. N. Matheescu Sachelarie

Arhivele Naţionale – Argeş, fond *Parohia Sf. Nicolae Piteşti*, dosar 2/1873-1881, f. 10.

2.

1891, Piteşti. *Listă nominală cu cele 30 de familii care formau enoria Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti.*

1. Ion T. Purcăreanu
2. Nae Constantinescu
3. Nae Grigorescu
4. Eftimie Ionescu
5. Ioan Trifonescu
6. Alexandru Furduescu
7. Apostol Lănciulescu
8. Gheorghe Urieanu
9. Petrache Dancovici
10. Grigore Dumitrescu
11. Ivan Ilie Simigiu
12. Hristache Predescu
13. Ioan Zănescu
14. Tache P. Buşcanu
15. Nae I. Busuioc
16. Nae Marinescu
17. Ştefan Avramescu
18. Tudor Tudoriu
19. Costantin Ionescu
20. Costache Dincă Croitoru
21. Dimitrie Ştefănescu
22. Dimitrie Hristea
23. Petre Muşetescu
24. Ioan Drăgoi
25. Ioan C. Mărăcine
26. Tache Nicolau
27. Vasile Ioan C. Mărăcine
28. Haralambie Rãdulescu
29. Ghiţă Popescu
30. Toma Trifonescu

Arhivele Naţionale – Argeş, fond *Parohia Sf. Nicolae Piteşti*, dosar 12/1888-1894, f. 58.

Satele teleormănene din secolul al XV-lea, atestate, ulterior, în județul Argeș

Amalia Larisa Costina NICĂ-DIDE
Școala Doctorală a Universității ,,Valahia" din Târgoviște

Prima atestare documentară a numelui de Teleorman o găsim într-un document datat 14 mai 1441 emis de cancelaria de la Târgovişte, prin care domnul Ţării Româneşti, Vlad Dracul, acorda mănăstirii Glavacioc câteva sate printre care şi satul Mirceşti din Teleorman: "la Neajlov, ocina lui Berilă, şi în Buteşti, ocina lui Micul al lui Baico și, în Teleorman, Mirceşti, care a dat-o Radu banul"[1].

Pentru secolul al XV-lea sunt atestate documentar aparţinând judeţului Teleorman doar 13 sate: Zloteşti (7 august 1445), Turci (7 august 1445), Găvăneşti (5 august 1451), Gheorgov sau Giurghev (1 sept. 1475/31 aug. 1476), Laiov (1 sept. 1475/31 aug. 1476), Prislop (1 sept. 1475/31 aug. 1476), Sviştov (1 sept. 1475/31 aug. 1476), Comanca (1 sept. 1475/31 aug. 1476), Curteni (12 august 1464), Iaşii de Curteani (12 august 1464), Brana (25 august 1469), Unghenii de Jos (25 ianuarie 1471) şi Neagra (10 aprilie 1488).

Dintre acestea, un număr de patru sate se vor regăsi de-a lungul secolelor următoare în județul Argeș, vorbim, mai exact de satele Curteni, Iașii de Curteni, Neagra și Unghenii de Jos. În paginile următoare vom încerca, pe baza documentelor cercetate, să prezentăm o evoluție a acestora de la prima lor atestare și până la 1716, an în care s-a introdus în Țara Românească regimul fanariot. Deoarece există foarte puține documente de care să dispunem până la acest moment care să ne permită să avem o imagine clară a granițelor județului Teleorman în secolul al XV-lea, nu se poate fixa o graniţă sigură a acestuia. Este cert doar că judeţul Teleorman se învecina la vest cu judeţul Olt, la est cu judeţul Vlaşca, în nord cu judeţul Argeş, iar la sud avea drept graniţă naturală Dunărea.

Primul sat atestat în județul Teleorman pe care să-l regăsim ulterior în județul vecin Argeș este *satul Curteni,* sat care a fost atestat pentru prima oară la 12 august 1464 într-un hrisov emis de voievodul Radu cel Frumos, prin care acorda, lui Tudor și fraților acestuia, ,,Iașii de la Curteni din jumătate, șapte părți"[2], ,,ca să le fie de ocină și de ohabă, lor și copiilor lor, nepoților și strănepoților, cât va trăi domnia mea"[3], scutindu-i și de toate dările, fiind, prin urmare, moșie domnească. Posibil ca, la această dată, Curteani/Curteni și Iașii de Curteni să fi aparținut județului Teleorman, până la următoarea sa atestare în 1555, moment din care satul a aparținut județului vecin Argeș.

Într-un alt hrisov din 14 august 1555, voievodul Țării Românești, Pătrașcu cel Bun, acorda lui ,,Bădilă și fraților lui ocină în Curteni"[4], partea care îi aparținuse unchiului acestora, Bădilă, ,,în câmp jumătate dintr-un ogor și în vatră a treia parte"[5]. Din document mai aflăm că voievodul Pătrașcu cel Bun mai acorda și ocine în satul Vulpești, sat care aparținea județului Argeș, ceea ce ne determină să credem că și satul Curteni aparținea la această dată județului Argeș[6]. Doi ani mai târziu, același voievod Pătrașcu cel Bun acorda, la 17 iulie 1557, lui Stanciu și lui Radoslav din Curteni pământ în Vulpești[7], ocine pentru care se judecau cu fiii lui Mircea, proprietari ai pământului prin cumpărare; în urma judecății voievodul Pătrașcu ce Bun i-a determinat pe Stanciu și Radoslav să-i despăgubească[8]. La 13 decembrie 1569, voievodul Alexandru Mircea, întărind proprietățile mai multor oameni, recunoștea și aceluiași Stanciu cedarea din partea acestuia a unei părți din proprietatea din satul Curteni către fiica sa Stanca și ginerele său, Badea ,,oricât se va alege la Curteni, peste 4 părți"; satul aparținând, și la această dată, județului Argeș[9].

Următoarea atestare a satul Curteni este abia în cel de-al treilea deceniu al secolului al XVII-lea, în septembrie/decembrie 1628, când voievodul Alexandru Iliaș acorda marelui logofăt Fiera, probabil marele logofăt Leurdeanu Fiera[10], câțiva vecini, deoarece aceștia se vânduseră împreună cu ocinele lor din satele Vulpești, Tomșani și Curteni[11], care fuseseră ,,cneji cu toată părțile lor de ocină"[12], vânzându-se cu acordul tuturor megieșilor[13]. Satul Curteni aparținea, și la această dată, județului Argeș.

La 29 martie 1713, Brâncoveanu dădea carte de întărire lui Drăghici Bălăceanu pentru mai multe moșii, printre care și pentru partea de moșie în Curteni din județul Teleorman, 350 stânjeni, cumpărată de la Ion Lipian[14].

Satul Curteni era inițial sat domnesc, devenind, apoi, sat cu dublă apartenență, liber și boieresc. A fost localizat, inițial, în județul Teleorman, ulterior satul Curteni a alternat între județul Teleorman și Argeș. Astăzi, este, probabil, satul Curteanca din comuna Buzoiești, județul Argeș[15].

Odată cu satul Curteni, era atestat la 12 august 1464 și s*atul Iașii de Curteni* într-un hrisov emis de voievodul Radu cel Frumos, voievod al Țării Românești, prin care acorda lui Tudor și fraților acestuia, ,,Iașii de la Curteni din jumătate, șapte părți"[16], ca să le fie de ocină și de ohabă, lor și copiilor lor, nepoților și strănepoților, cât va trăi domnia mea"[17], scutindu-i și de dări, fiind, deci moșie domnească. Foarte probabil ca Iașii de Curteni să fi existat lângă satul Curteni din județul Teleorman. După această dată, satul va aparține județului Argeș, fapt dovedit la 13 decembrie 1569 când sunt amintite satele Curteni, părți întărite lui Badea, și satul Iașii de Curteni întărit lui Călin unde acesta cumpărase ocine de la mai mulți de aici[18].

Satul Iașii de Curteni, moșie domnească, apoi sat boieresc, dispărut ulterior, a fost localizat, probabil, lângă vechiul sat Curteni, astăzi, probabil, satul Curteanca din comuna Buzoiești, județul Argeș[19].

Un alt sat atestat în secolul al XV-lea este *satul Neagra,* la 10 aprilie 1488, în hrisovul voievodului Țării Românești, Vlad Călugărul, prin care îi acorda lui Neagu și lui Vlad, fratelui acestuia ,,jumătate din Neagra"[20] și ,,a treia parte din Urlăndești"[21] (actual, județul Dâmbovița). Peste aceste ocine, Neagu și Vlad s-au înfrățit ,,să fie frați nedespărțiți peste ocine"[22]. Foarte posibil ca satul să fi aparținut, inițial, județului Teleorman, ulterior aparținând județului Vlașca, fiind localizat lângă mănăstirea Glavacioc.

Următoarea atestare a satului Neagra este în 24 octombrie 1513, când voievodul Țării Românești, Neagoe Basarab acorda mănăstirii Glavacioc o pătrime din satul Neagra[23]. Tot mănăstirii Glavacioc, Radu de la Afumați îi acorda și la 7 ianuarie 1526, ocina Țigănușei din Neagra. Din hrisov aflăm că Țigănușa dăruise ocina nepoților săi, însă, aceștia neachitându-se de datoria morală față de acesta, de a-l îngriji, o dăruise mănăstirii[24]. Probabil, Țigănușa se înfrățise pe ocina de la Neagra cu un anume Puța din sat, deoarece, în aceeași zi, 7 ianuarie 1526, voievodul să îi poruncească lui Puța din Neagra să dea mănăstirii Glavacioc cartea de înfrățire cu acesta[25]. Pentru această ocină a Țigănușei din Neagra, la 28 mai 1545, urmașii acestuia s-au prezentat domnului Țării Românești, Mircea Ciobanul, susținând că această ocină nu a fost dată de Țigănușă, de bunăvoie, mănăstirii Glavacioc, ci a fost ocupată de mănăstire abuziv[26]. Acest fapt nu l-au putut, însă, dovedi, drept pentru care ocina lui Țigănușa de la Neagra a rămas mănăstirii[27]. Aceeași problemă de revendicare a ocinei Țigănușei de la Neagra, era și la 9 ianuarie 1576, când voievodul Țării Românești, Alexandru Mircea, întărea mănăstirii Glavacioc, ocina Țigănușei din Neagra ,,a patra parte din ocina Neagăi, toată partea Țigănușei"[28], ocină pentru care negrenii se judecau din nou, deoarece, susțineau că nu ar fi fost dată mănăstirii, ci ocupată abuziv de către aceasta[29]. Cu această ocazie, s-a stabilit și hotarele ocinei, după judecata celor 12 boieri că ocina aparținea mănăstirii Glavacioc[30].

Se pare că în satul Neagra mai era proprietar și un anume Radu care se judeca cu Baloșin pentru o datorie față de acesta. Astfel, voievodul Moise acorda ocinele puse gaj de către Radu al lui Vasile, ocine din Călinești și Neagra, la 26 mai 1529-1530, mănăstirii Glavacioc până la terminarea judecății[31]. Despre un alt proprietar în satul Neagra aflăm din documentul din 11 decembrie 1532, când voievodul Țării Românești, Vlad Vintilă, acorda, mănăstirii Glavacioc, în satul Neagra, ocina care aparținea ,,lui Radu al lui Mandea"[32] și pe care egumenul Sava o cumpărase de la acesta cu 5000 aspri[33].

Satul Neagra, cu dublă apartenență, boieresc și mănăstiresc, aparținea, inițial, județului Teleorman, aparținând, apoi, și județului Vlașca, ulterior, însă, a fost localizat lângă Glavacioc, comuna Ştefan cel Mare din judeţul Argeş[34].

Cel de-al patrulea sat localizat, inițial, în județul Teleorman, este s*atul Unghenii de Jos*, la 25 ianuarie 1471, în hrisovul voievodului Radu cel Frumos care acorda lui One, fiilor și nepoților acestuia părți din Gheagheu și ,,din Ungheani, partea lui Stan și partea lui Maxim [...] și de la Vladul și de la Vlaicu [...] pentru 1000 aspri"[35]. Domnul confirma și dreptul de moștenire pe care aceștia îl aveau asupra pământului ,,le-am dat și domnia mea ca să le fie de ocină și de ohabă și de nimeni neatins"[36] domnul primind pentru aceasta ,,un cal bun"[37], de asemenea, scutidu-i și de dări[38].

Următoarea atestare a satului Ungheni este abia în secolul următor, la 5 mai 1538, sat pe care îl găsim localizat, deja, în județul Argeș[39], când domnul Radu Paisie acorda marelui logofăt Vlaicu ,,ca să-i fie ocina lângă Deag pe care a ținut-o Staico logofăt, din apa Teleormanului"[40] ,,care a fost la început domnească, hotărnicită de el"[41]. Pentru aceasta ocină a lui Deag, satele Ungheni și Plescăreni s-au judecat, având martori 12 boieri. Aceste sate susțineau că este ocina lor și nu ocină domnească, însă, în urma judecății, voievodul Radu

Paisie a hotărât că ocina de lângă Deag este a marelui logofăt Vlaicu[42].

La 20 iunie 1649, voievodul Matei Basarab îi acorda un rumân jupanului Radu vel logofăt și ,,anume Voico sin Dobrotă ot Ungheni, sudstvo Vlașca”[43], împreună cu fiii săi deoarece se vânduseră rumâni, având și zapis de vânzare în acest sens[44], suma de 1600 aspri cu care aceștia s-au vândut o aflăm din actul din 20 august 1651[45]. Neputându-și achita datoria, la 24 mai 1652, ,,Drăgulin […] și Simion din Ungheni s-au vândut rumâni ,,Radului postelnic <și> Stroe vistier”[46] pentru suma de 38 ughi.

La 20 mai 1713, este dată cartea de întărire de la vodă Brâncoveanu pentru Drăghici, Radu, Șerban, Neagul, Sârbul și Cârstiian din satul Unghenii de jos, județul Teleorman ca să stăpânească 594 stânjeni, precum și alți 198 stânjeni în satul Bucica, județul Teleorman[47].

Satul Ungheni, sat domnesc, apoi boieresc, a fost, inițial, localizat în județul Teleorman, apoi, satul Ungheni/Unghenii de Jos a alternat între județele Argeș, Vlașca și Teleorman. Astăzi, satul a fost localizat în comuna Ungheni, județul Argeș[48].

Deoarece satele Curteni şi Unghenii de Jos au fost regăsite ulterior în judeţul Argeş, nu putem decât să presupunem că limita dintre judeţele Teleorman şi Argeş se afla la aproximativ 20 km mai spre nord, în comparaţie cu graniţa actuală. Este foarte posibil ca aceste sate să fi fost chiar la marginea judeţului vecin, ele fiind, la un moment dat, sate cu dublă apartenenţă. În opinia noastră, ele au dat limita nordică a judeţului Teleorman.

Note:

1*Documente referitoare la istoria judeţului Teleorman (1441-1700),* vol. I, Bucureşti, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 1989, doc. 1, p. 13.

2*Documenta Romaniae Historica*, *B Țara Românească* (în continuare: *DRH*, B), vol. I (1247-1550), volum întocmit de P. P. Panaitescu și Damaschian Mioc, Editura Academiei, București, 1966, doc. 125, p. 214; vezi și Melentina Bâzgan, *Județele Țării Românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea,* Editura Cartea Universitară, București, 2004, p. 173.

3*Ibidem.*

4*DRH*, B, vol. V (1551-1565), volum îngrijit de Damaschin Mioc, Editura Academiei, București, 1983, doc. 55, p. 57.

5*Ibidem.*

6*Ibidem,* p. 390.

7*Ibidem,* doc. 96, p. 105.

8*Ibidem.*

9*Ibidem*, vol. VI (1566-1570), volum îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, Editura Academiei, București, 1985, doc. 173, p. 212.

10Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII*, Editura Enciclopedică română, 1971, p. 203-204.

11*DRH*, B, vol. XXII *(1628-1629),* volum întocmit de Damaschian Mioc, Editura Academiei, București, 1969, doc. 149, p. 317.

12*Ibidem*, p. 318.

13*Ibidem.*

14*Condica Marii Logofeții (1692-1714),* ediție îngrijită de Melentina Bâzgan, Pitești, Editura Paralela 45, 2009, p. 564-565, doc. nr. 402.

15*DRH,* B, vol. I, p. 542; vezi și Melentina Bâzgan, *op. cit.*, p. 173.

16*DRH,* B, vol. I, doc. 125, p. 214.

17*Ibidem.*

18*DRH,* B, vol. VI, doc. 173, p. 213.

19Melentina Bâzgan, *op. cit.,* p. 173.

20*DRH,* B, vol. I, doc. 211, p. 212.

21*Ibidem.*

22*Ibidem*.

23*DRH,* B, vol. II (1501-1525), volum îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, doc. 120, p. 244.

24*Ibidem*, vol. III (1526-1535), volum îngrijit de Damaschin Mioc și Marieta Adam Chiper, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, doc. 2, p. 4.

25*Ibidem,* doc. 3, p. 5.

26*Ibidem,* vol. IV (1536-1550), volum îngrijit de Damaschin Mioc, Editura Academiei, București, 1981, doc. 177, p. 217.

27*Ibidem.*

28*Ibidem*, vol. VIII (1576-1580), volum îngrijit de Damaschian Mioc și Ioana Constantinescu, Editura Academiei, București, 1996, doc. 3, p. 5.

29*Ibidem*.

30*Ibidem*, p. 6.

31*Ibidem*, doc. 79, p. 129.

32*Ibidem*, doc. 140, p. 218.

33*Ibidem*.

34Melentina Bâzgan, *op. cit.,* p. 175.

35*DRH,* B, vol. I, doc. 138, p. 232.

36*Ibidem.*

37*Ibidem.*

38*Ibidem.*

39*Ibidem*, p. 399.

40*Ibidem*, vol. IV, doc. 59, p. 78.

41*Ibidem.*

42*Ibidem.*

43*Ibidem*, vol. XXXIV*, 1649*, volum întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, Editura Academiei Române, București, 2002, doc. 126, p. 113.

44*Ibidem.*

45*Ibidem*, vol. XXXVI*, (1651),* volum întocmit de Oana Rizescu și Marcel Dumitru Ciucă, Editura Academiei Române, București, 2003, doc. 157, p. 182.

46*Ibidem*, vol. XXXVII*, 1652,* volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, Editura Academiei Române, doc. 182, p. 161.

47*Condica Marii Logofeții*, p. 612, doc. nr. 435.

48Melentina Bâzgan, *op. cit.,* p. 175.

Mărturii documentare despre satul Priboieni, județul Muscel, din secolele XVI-XVII

Student Marilena ŢÎRLESCU, Universitatea din Piteşti,
Facultatea de Teologie, Litere, Istorie şi Arte, Specializarea Istorie, An II

În prezentarea de faţă vom încerca o reconstituire a istoriei satului Priboieni din perioada Evului Mediu. Primul care s-a arătat interesat de istoria Priboienilor a fost un mare folclorist de la începutul secolului XX, respectiv C. Rădulescu-Codin[1]. Aproape şapte decenii mai târziu, un învăţător din Priboieni avea să realizeze o nouă monografie a satului Priboieni pentru obţinerea gradului didactic I în învăţământul preuniversitar, susţinută la data de 1 iulie 1971[2]. Din nefericire, lucrarea menţionată n-a avut o logică cronologică şi nici nu s-a dovedit a fi autentică. Câţiva ani mai târziu, în 1979, istoria satului Priboieni avea să fie abordată ceva mai serios de către învăţătorul Iacov Cârciumărescu din Topoloveni, în lucrarea intitulată *Comuna Priboieni. Fragment monografic*[3]. În sfârşit, un alt învăţător care s-a arătat preocupat de istoria comunei sale a fost Ion Florescu. Acesta a redactat *Monografia comunei Priboieni* sub directa îndrumare ştiinţifică şi metodică a fostului său profesor Mihai Maxim[4].

Cea mai recentă micromonografie a comunei Priboieni a fost realizată de filologul şi profesorul universitar Gheorghe Pârnuţă, în colaborare cu economistul Dorina Panaitescu, în cadrul unei lucrări mai ample, intitulată *Judeţul Muscel. Monografie – istorică şi socială* şi apărută la Bucureşti în anul 2001[5].

Astăzi, comuna Priboieni, aflată în partea de est a judeţului Argeş, se învecinează la nord cu comuna Beleți-Negrești, la sud cu satul Țigănești ce aparține orașului Topoloveni, la est dincolo de dealul Săracului, se află satul Râncăciov, ce aparține comunei Călinești, iar la vest cu comuna Bogați. Potrivit ultimului recensământ din anul 2011 ea are o populaţie de 3549 locuitori.

Tradiţia locală despre întemeierea localităţii Priboieni

Numele Priboieni ar proveni, potrivit unei legende consemnată de C. Rădulescu-Codin, de la numele unui oștean venit din localitatea Priboiu, judeţul Dâmbovița, oamenii denumindu-l Priboianul. Această ipoteză este susținută pe o legendă locală a lui Negru Vodă, venind din Făgăraș "după ce a învins pe țătari, mărețul Luceafăr basarabesc a dat fiecărui oștean drept răsplată, câte atâta pământ, cât își va putea alerga calul într-o zi; și a gonit acel oștean calul din Sămăila a dat târcoale satului de azi și a luat bucățica de moșie, stabilindu-se în partea Priboienilor numită Paraschivești și Oprești"[6].

Priboieni este un toponim format pe baza unui eponim Priboi (la origine, poreclă din apelativul *priboi* (unealtă cu care se găuresc curelele) și sufixul *eni*, care indică apartenența locală. De asemenea termenul de *priboi* este, după cât se pare, de origine sârbo-croată și el are mai multe sensuri: unealtă de fier în formă de bară, cu un capăt cronic, care serveşte, de obicei, la perforarea sau la lărgirea găurilor materialelor metalice; un băţ lung, terminat la unul din capete cu un fel de măciulie, cu care se bat icrele pentru a le curăța de pielițe; plantă erbacee cu frunze plăcut mirositoare şi cu flori roşii sau albe (*geranium macrorhizum*); numele unui dans popular ori melodie după care se execută acest dans[7]. Nu este exclus nici faptul că în limba slavă expresia *priboi* are accepțiunea de luptă[8].

Prima atestare documentară a Priboienilor

Satul apare menţionat pentru prima oară în hrisovul din 23 mai 1515, prin care Neagoe Basarab, domnul Ţării Româneşti (1512-1521), îi întărea lui Alăman şi nepoţilor săi o parte de ocină la Alămăneşti, iar lui Cernica ocină în Priboieni, judeţul Muscel[9]. Putem presupune, aşadar, că la începutul secolului al XVI-lea exista la Priboieni o obşte sătească, membrii acesteia stăpânind în comun pământul, sub autoritatea unor „oameni buni şi bătrâni"[10]. În ciuda inexistenţei dovezilor arheologice, unii cecetători au fost convinşi de faptul că zona din împrejurul Cârcinovului a fost mereu locuită[11].

Istoria şi viaţa priboienilor poate fi reconstituită în linii generale, în raport cu celelalte sate ale Ţării Româneşti din acea perioadă, dar şi pe baza puţinelor mărturii documentare de care dispunem până la acest moment. Pornind de la evenimentele deosebite din viaţa oamenilor: naşterea, căsătoria, continuând cu o serie de sărbători din an, într-o singură legătură cu sărbătorile religioase, toate au

găsit în spiritualitatea înaintaşilor, un adânc ecou[12]. De asemenea, una din instituțiile importante ale acestui sat a fost biserica, care ar fi fost construită în jurul anului 1600, *în Priboienii de Sus,* cum se numește astăzi parohia (pe partea stângă a Cârcinovului). Se pare a fi fost situată la poalele dealului Portarului, în punctul Valea Mâinii[13]. Din cauza precipitațiilor abundente din anul 1690, cimitirul a fost mutat, în locul unde este și astăzi cimitirul bisericii Buna Vestire. Aceasta nu a fost singura biserică, fiind construită o a doua biserică sfințită: *Numele Maicii Domnului* în noiembrie 1752.

Mărturii documentare despre Priboieni

Într-o carte domnească de la Pătraşcu cel Bun, domnul Ţării Româneşti (1554-1557), datată 18 februarie 1556, sunt menţionate numele unor săteni din Priboieni-Muscel: Vitan, Stoicuş, Drăghic şi Dragotă[14]. Însă cel mai important proprietar de la Priboieni, la vremea aceea, era un anume Stoica, „sluga domnului". Domnul îi întărea acestuia mai multe ocine la Priboieni, după cum urmează: partea lui Radu şi a fiului său, Oprea, cumpărată de Stoica cu 100 de aspri; partea lui Stoica, respectiv „3 locuri", pentru care Stoica a plătit 100 de aspri. Mai mult, domnul i-a întărit lui Vlaicu, fiul lui Stoica, „ocină în Priboieni din partea lui Stan un loc", pentru care a plătit 50 de aspri, precum şi „din partea lui Dragomir un loc", pentru care Vlaicu a dat 40 de aspri[15].

Despre existenţa unui anume Posea din Priboieni aflăm din cartea de întărire dată, la 11 iunie 1565, jupâniţei Neacşa, fiica lui Olac din Iaşi, judeţul Argeş, de către Petru cel Tânăr (1559-1568)[16].

La 17 ianuarie ‹1571-1574› Alexandru Mircea domnul Ţării Româneşti (1568-1577) întărea lui Badea şi fiului său, popa Bădilă, ca „să-şi stăpânească ocina tatălui lor, Şerban din Priboiani"[17]. Câţiva ani mai târziu, la 15 aprilie 1577, acelaşi domnitor întărea lui Stan şi fiilor săi „ca să-i fie ocină în Priboieni a patra parte din partea lui Dragotă, toată partea lui Stoica oricât se va alege din câmp şi din apă şi din pădure şi din sat". Pentru această ocină din Priboieni, Stan a plătit lui Stoica, fiul lui Dragotă, suma de 1 070 de aspri[18].

La începutul secolului al XVII-lea, mănăstirea Cotmeana deţinea la Priboieni-Muscel o parte de moşie cu rumâni. Unul dintre aceştia, anume Dănilă, avea să se răscumpere din rumânie şi să redevină om liber, adică „cneaz", în vremea lui Alexandru Iliaş (13 iunie 1617), el dând egumenului mănăstirii Cotmeana două vaci cu viţei şi suma de 1 000 de bani de argint[19]. Dintr-un document datat 3 septembrie 1619 aflăm că satul Priboieni avea hotar cu satul Mălureni şi cu satul Albuteşti[20], iar dintr-un alt document, datat *ante* 15 august 1629, aflăm că avea hotar şi cu satul Ţigăneşti[21]. Într-o carte domnească de întărire de la Radu Mihnea, domnul Ţării Româneşti (1620-1623), dată lui Neacşu logofăt din Beleţi, la 12 aprilie 1622, apare menţionat ca „megiaş", adică vecin al acestuia, un anume „Daria din Priboiani"[22]. Era vorba, aşadar, de un proprietar liber, din satul Priboieni-Muscel. La 2 ianuarie 1625, Alexandru Coconul, domnul Ţării Româneşti (1623-1627), întărea fraţilor Tatul şi Lăudat, feciorii lui Ivaşco din Beleţi, mai multe proprietăţi, printre care şi „un ogor lângă mărăcinele Priboianilor din sus", cumpărat, anterior, de Ivaşcu de la Stoica, fiul lui Bobe din Priboieni, cu suma de 330 de aspri[23]. La 2 martie 1629, Alexandru Iliaş dădea poruncă unor „megiaşi" (aici cu sensul de vecini) ai moşiilor din Ţigăneşti-Muscel, ale lui Necula şi Stan, respectiv lui Neagoe, fiul lui Calen şi lui Stan, fiul lui Şerbănel, din Priboiani-Muscel care se numărau printre „alţi bătrâni ai satului", ca să aleagă părţile de moşie ale lui Stan, vărul Nenciului, tatăl Neculei"[24]. Un anume Stroia din Priboieni i-ar fi vândut jupânului Radu Gorun din Ţigăneşti, la 9 aprilie 1633, mai multe locuri „alături de hotarul Ţigăneştilor", în total 221 de stânjeni, pentru suma totală de 3 800 de aspri[25]. În opinia editorilor vol. XXIV *Documenta Romaniae Historica*, acest document ar fi un fals.

În anul 1649 în Priboieni se vinde o moșie așa cum se poate observa și în documentul emis la data de 25 noiembrie, atunci când soții Badea și Rada vând o moșie lui Simion și frații lui „în hotarul Zatri, partea de cumpărătură și cea de zestre"[26]. De asemenea pe lângă această moșie mai existau și altele, cea pe care o deținea Drujea și femeia lui și din „care vând ‹din Priboieni› 4 aspri"[27].

În anul 1650 în Priboieni sunt date privind siliștele deținute de anumiți oameni așa cum Tudora și Dragna, „fiicele lui Stroe din Priboieni îi dau lui Radu un loc de siliște în sat"[28], dar și Zapis al Dobrei cu Belea dețin o siliște „‹în Priboieni›"[29]. Un document din anul 1652 consemna despre o tocmeală a unor megieși, anume: „Iovul, Mardarie, Stan și Sărbul din Priboieni, Vladul din Boari, Dragomir pârcălab, Ion ot Mălureni, Pătru Călcescu"; din documentul respectiv aflăm că Vladul Bădecelea le-a dat surorilor lui cea de-a patra parte din tot satul Priboieni[30].

Începând cu mijlocul veacului al XVII-lea, satul Priboieni avea să apară menționat în documentele mânăstirilor de la Cotmeana și din Câmpulung. Aflăm, printre altele, că mănăstirea Câmpulung poseda livezi de meri și pruni în Priboieni[31]. Cercetările noastre viitoare vor avea în vedere aceste aspecte.

Istoria comunei Priboieni a reprezentat, de-a lungul timpului, un subiect interesant, care a atras atenția mai multor învățători și oameni de cultură locali, dornici de a-și cunoaște trecutul. Legenda care s-a vehiculat, de-a lungul secolelor, cu privire la începuturile acestui sat muscelean, este şi astăzi transmisă de bunici nepoților lor.

Note:

[1]C. Rădulescu-Codin, *Monografia comunei Priboieni*, Câmpulung, 1904.

[2]Ion Florescu, *Monografia comunei Priboieni-Argeş*, Piteşti, 2015, p. 9.

[3]*Ibidem*.

[4]*Ibidem,* p.10.

[5]Gheorghe Pârnuță Dorina Panaitescu, *Județul Muscel. Monografie – istorică și socială*, București, Editura Semne, 2001, p. 334-336.

[6]*Ibidem*, p. 3.

Stema comunei Priboieni

[7]Grigore Constantinescu, *Argeșul Monumental, enciclopedie patrimonială,* Piteşti, Editura Alean 2011, p. 395.

[8]Ion Florescu, *Monografia Comunei Priboieni-Argeș*, Pitești, 2015

[9]*Documenta Romaniae Historica*, B. Ţara Românească (în continuare se va cita: *DRH*, B), vol. II (1501-1525), întocmit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1972, doc. 137, p. 274.

[10]Ion Florescu, *op. cit.* , 2015, p. 28.

[11]*Ibidem,* p. 29.

[12]*Ibidem,* p. 60.

[13]*Ibidem*, p. 79.

[14]*DRH*, B, vol. V (1551-1565), întocmit de Damaschin Mioc şi Marieta Adam Chiper, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1983, doc. 64, p. 67.

[15]*Ibidem*.

[16]*Ibidem*, doc. 322, p. 359.

[17]*Ibidem*, vol. VII (1571-1575), întocmit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti, Editura R. S. R., 1988, doc. 7, p. 7.

[18]*Ibidem*, vol. VIII (1576-1580), întocmit de Damaschin Mioc şi Ioana Constantin, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996, doc. 57, p. 95; Gheorghe Pârnuţă, Dorina Panaitescu, *op. cit.*, p. 334.

[19]*Ibidem*, p. 334-335.

[20]*Catalogul documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Statului* (în continuare: *CDŢR*), vol. II: 1601-1620, întocmit de Maria Soveja, Doina Duca-Tinculescu, Reghina Dragomir, Bucureşti, 1974, nr. 1034, p. 515.

[21]*DRH*, B, vol. XXII (1628-1629), întocmit de Damaschin Mioc, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1969, doc. 339, p. 643-644.

[22]*CDŢR*, vol. III: 1621-1632, întocmit de Doina Duca-Tinculescu și Marcel Dumitru Ciucă, București, 1978, nr. 105, p. 66.

[23]*Ibidem*, nr. 410, p. 207.

[24]*DRH*, B, vol. XXII (1628-1629), doc. 233, p. 454; *CDŢR*, vol. III, nr. nr. 918, p. 466-467.

[25]*DRH*, B, vol. XXIV (1633-1634), întocmit de Damaschin Mioc, Saşa Caracaş şi Constantin Bălan, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1974, doc. I, p. 563; *CDŢR*, vol. IV: 1633-1639, întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Doina Duca-Tinculescu şi Silvia Vătafu-Găitan, Bucureşti, 1981, nr. 35, p. 31.

[26]*DRH*, B, vol. XXXIV (1649), întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, Ed. Academiei Române, București, 2002, doc. 270, p. 241.

[27]*Ibidem*, vol. XXXV (1650), întocmit de Violeta Barbu, Constanta Ghitulescu, Andreea Iancu, Gheorghe Lazar, Oana Rizescu, Editura Academiei Române, București, 2003, doc. 257, p. 86.

[28]*Ibidem,* doc. 258*,* p. 218.

[29]*Ibidem,* doc. 270, p. 283.

[30]*DRH*, B, vol. XXXVII (1652), întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, Ed. Academiei Române, 2003, doc. 103, p. 88.

[31]Ion Florescu, *op. cit.,* p. 36.

Amenajarea parcului Trivale la începutul secolului XX

Prof. Iulia MIELCESCU
Colegiul Economic "Maria Teiuleanu" Piteşti

Parcul Trivale, reprezintă, pentru piteşteni, un loc de odihnă, de promenadă, de distracţie, dar şi cel mai important rezervor de aer curat în faţa asaltului numeroşilor factori nocivi, care poluează zona. Deoarece pădurea Trivale se află la marginea oraşului, oficialităţile, împreună cu locuitorii, s-au străduit să transforme o parte a acesteia în parc pentru agrement, denumindu-l Parcul Trivale. Pentru aceasta, Primăria s-a adresat contelui Thadeus Graf Lubenschi din Austria, în vederea cumpărării unor arbori ornamentali, care să fie plantaţi în parc. Pentru mărirea suprafeţei parcului, Primăria a cheltuit însemnate sume de bani cu ,,*exproprierea pentru utilitate publică*" a unor terenuri particulare, pe care le-a cumpărat[1].

În anul 1903, arhitectul peisagist Edouard Redont a făcut un plan de înfrumuseţare a parcului, apoi a comandat în străinătate copaci ornamentali, pentru a fi plantaţi[2]. Zece ani mai târziu, arhitectul Eduard Pinard din Bucureşti s-a oferit să înfrumuseţeze parcul, prezentând Primăriei planul său. În şedinţa Consiliului Comunal din 28 mai 1913, s-au aprobat ,,*lucrările de amenajare a Parcului Trivale şi facerea eleşteului*", conform proiectului şi devizului prezentat[3]. Cu ajutorul unor credite suplimentare, aprobate de Ministerul de Interne, s-au cumpărat şi s-au plantat flori, copaci ornamentali şi în Grădina Publică şi pe Bulevard. De asemenea, s-au comandat, la Bucureşti, 50 de bănci simple şi duble care au fost aşezate în Grădina Publică, pe Bulevard şi în Parc.

La 12 aprilie 1906, Alexandru M. Vestimian şi inginerul arhitect al Comunei Constantin I. Gabrielescu au preluat de la Emanoil I. Negoescu, şeful Ocolului Silvic Trivalea, pe baza unui proces verbal, ,,*unsprezece hectare şi nouă mii metri pătraţi, teren acoperit cu pădure şi poieni, în baza legii votate de Adunarea Deputaţilor de la 6 martie 1906, promulgată în ziua de 12 martie 1906, prin Înaltul Decret Regal no.1315 şi publicat în Monitorul Oficial nr. 280/1906, teren necesar comunei Piteşti pentru lărgirea Parcului Trivalea*"[4]. Emanoil I. Negoescu, şeful Ocolului Silvic Trivalea, a predat comunei Piteşti ,,*terenul arătat mai sus, conform planului întocmit de noi, care a servit de bază la votarea legii de cedare, în mod gratuit, a acestui teren, plan pe care l-am aplicat astăzi pe faţa pământului, stabilind prin movile şi copaci despre stat, marcate cu ciocanul silvic circular P. S. 144 hotarul despărţitor între stat şi comună şi pe care plan l-am subscris ambele părţi şi după care copie identică s-a liberat Primăriei Piteşti subscrisă de noi, pentru respectarea hotarelor*"[5].

La 18 aprilie 1906, o ,,*publicaţiune*" a Primăriei Piteşti îi anunţa pe piteşteni că ,,*orice domn orăşean, orice familie poate să se preumble prin zisul parc, în orice zi, căutând numai a nu distruge plantaţia de răşinoase*". Totodată, au fost somaţi să înceteze cu distrugerile, căci vor fi aspru pedepsiţi: ,,*Se aduce de asemenea la cunoştinţa tuturor mărginaşilor din jurul acestei proprietăţi, cari aveau obiceiul de a devasta pădurea, că vor fi urmăriţi şi aspru pedepsiţi pentru orice distrugeri făcute, fie în pădure, fie asupra semnelor despărţitoare între proprietatea comunei şi a statului*"[6].

La data de 18 februarie 1910, Primăria Piteşti a solicitat din nou Ministerului Domeniilor să-i mai cedeze o suprafaţă de două hectare şi un sfert, porţiune formată doar din râpe şi văioage, dar foarte necesară pentru ,,*a uni şoseaua existentă cu parcul dinspre platou*". Ministrul Domeniilor era rugat ca, până la terminarea formalităţilor de predare ,,*să binevoiţi a dispune să ni se permită a continua şi pe terenul statului terasamentul pentru facerea acestei şosele, terasamente ce sunt ajunse până la hotarul proprietăţii statului…*"[7]. Ministerul Agriculturii şi Domeniilor a răspuns la 20 februarie, că a aprobat ,,*a vi se da în primire terenul în suprafaţă de 2 ha. 2420 m.p. ce aţi cerut din proprietatea statului, pentru complectarea înfrumuseţării Parcului Trivalea... predarea de acum nu este decât provizorie, până când se va vota şi se va promulga legea*"[8].

Picherul Ion Gavriluţu, a cerut preşedintelui Comisiei Interimare a ,,*Comunei Urbane Piteşti*", să aprobe cumpărarea ,,*următoarelor piese*" necesare ,,*Grădinii Publice Trivalea*" şi a Bisericii Sf. Nicolae, precizând şi costul lor în coroane: 150 *Boxus sempervines* (75 kr.), 4 buc. *Iuniperus hibenica piramidales* 80 cm. Înălţime (20 kr.), 4 buc. *Boxus*

piramidalis 40 cm. înălţime (8 kr.), 4 buc. *Aristelochia sypho*-plantă urcătoare (8 kr.), 6 buc. *Picea exelsa* 1,80 m. înălţime (18 kr.), 3 buc. *Hibiscus syriacus* Jeanne d' Arc (3 kr.), 3 buc. *Hibiscus syriacus* (2 kr.), Transport (134 kr.), 2 buc. *Weigelia alba rosa grandiflora* (1kr.), 6 buc. *Picea pungens argentea* (30 kr.), 4 buc. *Picea exelsa* 2,50 m. (20 kr.), 4 buc. *Picea punges* 50 cm. (3 kr.), 4 buc. *Chamocyparis lavsaniana* (8 kr.), 4 buc. *Iuniperus virginiana* 1 m. (8 kr. -total 338 kr[9]).

La 27 martie 1910, şefului Ocolului Silvic Piteşti i s-a trimis recipisa pentru plata ,,*a 1000 arbuşti vii, brazi şi molizi*" din pepiniera ocolului pe care-l conduce[10]. Primăria oraşului Piteşti l-a rugat pe comandantul Regimentul ,,*Radu Negru*" ca muzica sa militară să cânte în Grădia Trivalea în toate cele trei zile ale Sfintelor Sărbători de Paşti.

La 25 februarie 1910, din dispoziţia primarului, arhitectul Nicolae Bacria Constantinescu a înaintat ,,*Devizul canalizării pârâului Trivalea pe porţiunea din dreptul canalului existent şi până dincolo de podişca Balasache, adică pe lungimea totală de 374,70 metri, la un loc cu podurile peste care traversează strada Ştiubeu, prelungirea Bulevardului şi Ştirbei Vodă. Devizul lucrărilor s-a încheiat pe suma totală de 57960,07 lei*"[11]. La 5 aprilie 1910, Ministerul de Interne a aprobat canalizarea unei părţi a pârâului Trivalea ,,*cu observaţiunea făcută de Cosiliul Tehnic Superior*". Consiliul a hotărât ca proiectul să fie aprobat cu condiţia ca ,,*placa de beton armat să aibă, în partea unde traversează Bulevardul Ferdinand grosimea de 24 cm. şi o secţiune de fier de 16 cm. pătraţi pe m.c. de placă, iar în celelalte părţi grosimea de 20 cm. şi o secţiune de fier de 14 cm. pătraţi*"[12].

În şedinţa extraordinară a Consiliului Comunal din 17 mai 1910, s-au luat în discuție cele cinci oferte, la care inginerul Dimitrie Dima ceruse un plus de 10% peste preţurile devizului. Salvatore şi Emil Rassozza ofereau 12% sub deviz, inginerul Atanasie Şt. Bolintineanu oferea 18% sub deviz, inginerul Teodor Saidel oferea un scăzământ de 13 lei şi 30 bani, iar Dinu Şerbescu şi Emilian Sicor 4 lei şi 50 bani. Evident că Primăria a ales oferta mai avantajoasă a inginerului Bolintineanu[13]. La 30 mai 1910, Ministerul Lucrărilor Publice a anunţat Primăria Piteşti că i-a pus la dispoziţie suma de 23.920 lei, pentru construirea podului ,,*Balasache*". Consiliul Central, cu unanimitate de voturi, a aprobat, la 15 iunie 1910, ca viitorul canal al pârâului Trivalea ,,*să se încorporeze în sistemul general de canalizare al oraşului, dându-se spre executare d-lui antreprenor inginer At. Şt. Bolintineanu, cu un scăzământ de şaisprezece la sută sub preţurile unitare ale devizului*"[14]. La 3 martie 1911, antreprenorul Bolintineanu se plângea Primăriei Piteşti că ,,*în partea de la podişca lui Balasache spre Trivalea, vedem că locuitorii de prin prejur aruncă în albia canalului tot felul de murdării şi cadavre de animale care produc o infecţie periculoasă tuturor din vecinătate şi mai cu seamă la o mulţime de lucrători ai noştrii care muncesc zilnic în această parte şi a căror îmbolnăvire mi s-ar aduce o mare pagubă*"[15].

Prin procesul-verbal încheiat între Consiliul Comunal şi antreprenorul inginer Atanasie Şt. Bolintineanu s-a confirmat că lucrările de canalizare ale ,,*pârâului Trivalea, de la căminul vechi din strada Trivalea până la C. F. R. Piteşti - Curtea de Argeş, care fac parte din contractul pentru canalizarea Trivalei, s-au executat în bune condiţiuni, conform Contractului şi Caietului de Sarcini*". La oferta lui George Stoenescu din Bucureşti de a livra plopi piramidali, ulmi şi tei de 4,6 m înălţime, Primăria Piteşti a decis să achiziţioneze doar 20 de plopi piramidali. Nicolae Filipescu, ministrul de Război, a semnat Decizia Ministerială nr. 766 din 9 decembrie 1911, prin care ,,*sub niciun cuvânt, nicio autoritate militară nu e îngăduită a ceda ca muzicile militare să cânte gratuit, fie chiar la serbări, baluri etc. organizate de societăţi de binefacere, de către comune sau judeţe*"[16]. Colonelul Alexandru Băbeanu, comandantul Regimentului Argeş nr. 4, a solicitat Primăriei Piteşti să înscrie în bugetul pentru anul 1913-1914, suma de 8.006 lei pentru plata muzicii regimentului, deoarece ,,*ţinând cont de scumpirea traiului din timpurile de faţă, Regimentul este nevoit a plăti lefuri mult mai mari decât în anii precedenţi, spre a-şi angaja civilii necesari, pentru ca Muzica să aibă bune elemente, cu care să poată satisface pretenţiile publicului auditor*"[17].

În afară de aceasta, cheltuielile de întreţinere şi reparare a instrumentelor Muzicii, precum şi a ,,*celorlalte furnituri necesare pentru întocmirea notelor, reclamă anual sume foarte importante*". Rezoluţia a stabilit că având în vedere cheltuielile edilitare făcute de Comună, bugetul nu permite mărirea subvenţiei pentru Muzică. Comandantul regimentului Argeş nr. 4 a scris, la 17 martie 1913, Primăriei, că muzica va începe să cânte de la 14 aprilie ,,*deoarece în primele zile din această lună intrăm în Săptămâna Patimilor, pe de o parte, iar pe de altă parte, Muzica va fi nevoită a urma Regimentul în ţară în aceste zile. Programul zilnic va fi: duminica, marţea şi joia, de la 8,30 - 11,30 a.*

m. în Grădina Publică; miercurea şi vinerea la Trivalea, în orele ce le veţi stabili Dv"[18]. Contractul s-a încheiat, la 1 aprilie 1913, între Primăria Piteşti, reprezentată de primarul Alexandru Dumitrescu şi Regimentul Argeş 4, reprezentat de colonelul Alexandru Băbeanu şi prevedea că muzica urma să cânte în Parcul Trivalea după următorul program: între 1 aprilie şi 31 mai, miercurea şi vinerea după amiază, între orele 4-7; între 1 iunie şi 1 septembrie, miercuri şi vineri, de la 9-12 seara.

La mijlocul lunii mai, inginerul Dumitrescu, şeful Serviciului Tehnic, solicita Primăriei Piteşti mai multe materiale lemnoase şi 7 kg. cuie, pentru ,,*a se repara în Parcul Trivalea, toate podeţele, băncile etc. Precum şi de a se face din nou unele bănci pe alei*"[19]. În iunie 1913, scările de ciment de la intrările în Bufetul Parcului Trivalea au fost reparate de către Mihail Zamfirescu.

Pentru construirea unui pod de beton armat ,,*peste Valea Trivăii din Parcul Trivalea*", inginerul Vasile Năsturaş a pretins Primăriei Piteşti, la 18 septembrie 1913, suma 600 de lei. În baza cererii primarului de a se construi un pod de beton, în locul celui de lemn din Parcul Trivalea, ,,*ai cărui piloţi s-au putrezit şi ameninţă să cadă*", Consiliul Local, în majoritate, a aprobat suma de 600 de lei pentru plata proiectului. Publicaţia Primăriei Piteşti, din 24 septembrie 1913, a anunţat scoaterea la licitaţie, pentru 9 octombrie, a construirii Podului de Beton din Trivalea[20]. Proiectul inginerului Năsturel cuprindea o deschidere a podului din Trivalea de 9 m şi se ridica la suma de 22.500 de lei.

La cererea primarului Alexandru Dumitrescu şi a secretarului Constantin M. Dumitrescu, Consiliul Local a aprobat, la 14 noiembrie 1913, în baza devizului inginerului Năsturaş, plata a 4.000 de lei, care vor fi folosiţi la primele cheltuieli pentru construirea podului şi anume fundaţiile şi cofragiile. În baza ofertei inginerului Dimitrie Dima, din Piteşti, de la 22 noiembrie 1913, de a executa cu 4.000 de lei, lucrările de fundaţii ale podului, prevăzute în proiect cu 4.385 lei, s-a hotărât, acceptarea ofertei, pentru că ,,*timpul este înaintat şi având în vedere că D-sa este un specialist în executarea de poduri*"[21].

La 3 decembrie 1913, Consiliul Local a fost de acord şi îl autoriza pe primar să trateze ,,*cu dl. Dima executarea restului de lucrări, în marginea creditului acordat*". Într-o şedinţă extraordinară, din 8 decembrie 1913, Consiliul Comunal Piteşti, a aprobat plata a 600 lei inginerului Vasile Năsturaş, pentru ,,*proiectul, planul şi devizul Podului de Beton din Parcul Trivalea*"[22]. La 4 ianuarie 1914, Primarul Alexandru Dumitrescu şi inginerul Dimitrie Dima, au încheiat un contract prin care Dimitrie Dima se obligă să execute, până la 1 aprilie, o parte din lucrările podului din Parcul Trivalea. Din lipsă de fonduri, lucrările au fost sistate, iar inginerul Dimitrie Dima, a renunţat la construirea podului. La 13 aprilie, Consiliul Comunal a luat act de renunţarea inginerului Dima şi ,,*aprobă a se construi un pod de lemn în Parcul Trivalea, în regie, cumpărându-se materialul ce va fi necesar*"[23].

Ca multe târguri din Muntenia, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Piteştiul era o localitate cu uliţe înguste şi fără utilităţi. Edilii oraşului au dorit modernizarea şi înfrumuseţarea acestuia, acţiune care a decurs relativ lent din cauza lipsei fondurilor, a mijloacelor tehnice şi paradoxal, a opoziţiei unor cetăţeni. Ploile provocau uneori mari neplăceri localnicilor şi de aceea era necesară canalizarea şi pavarea unor străzi. O altă problemă a fost construirea unui pod solid peste râul Argeş. Posibilităţile tehnice relativ reduse, au făcut ca lucrarea să nu fie executată la termenul şi în condiţiile dorite de conducerea oraşului. În centrul preocupărilor, a stat şi înfrumuseţarea urbei. Pe baza unui plan, a fost amenajat parcul Trivale, ca loc de relaxare şi promenadă pentru piteşteni. Amenajarea s-a realizat cu grijă şi profesionalism, rezultatul fiind un parc încântător şi foarte apreciat de localnici.

Note:

[1]Serviciul Judeţean Argeş al Arhivelor Naţionale fond Primăria Piteşti dos, 1/1901, f. 37.
[2]*Ibidem*, dos. 8/1903, f. 4
[3]*Ibidem*, dos. 5/1913, f. 19.
[4]*Ibidem*, dos. 2/1906, f. 25; vezi şi Monitorul Oficial nr. 280/1906, p. 3.
[5]*Ibidem,* f. 27.
[6]*Ibidem*, dos. 8/1906, f. 34.
[7]*Ibidem*, dos. 11/1910, f. 52.
[8]*Ibidem*, f. 53.
[9]*Ibidem*, f. 54.
[10]*Ibidem*, dos. 8/1910, f. 22.
[11]*Ibidem*, dos. 9/1910, f. 13.
[12]*Ibidem*, f. 14.
[13]*Ibidem*, f. 16.
[14]*Ibidem*, f. 18.
[15]*Ibidem*, dos. 3/1911, f. 4
[16]*Ibidem*, f. 6.
[17]*Ibidem*, dos. 2/1914, f. 33.
[18]*Ibidem*, dos. 7/1913, f. 4
[19]*Ibidem*, f. 6.
[20]*Ibidem*, f. 9.
[21]*Ibidem*, f. 14.
[22]*Ibidem*, f. 18.
[23]*Ibidem*, f. 21.

MOTORSPORTUL ARGEŞEAN SE CONJUGĂ LA... TRECUT (XXI)

ing. Nicolae COSMESCU

La sfârșitul lui iunie anul acesta s-au împlinit 50 de ani de la prima competiție rutieră organizată în Argeș. Și nu a fost una oarecare, ci una grandioasă întrucât purta numele de Raliul României. Să facem un salt în timp și să vedem cum a fost atunci.

PROLOG

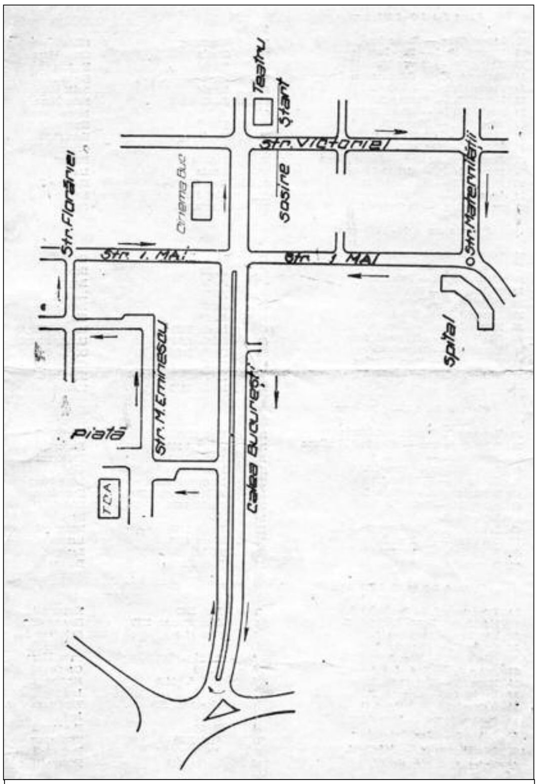
Campionatul Național de Raliuri, într-un format asemănător în linii mari cu cel de azi, a debutat în anul de glorie 1969. Îl diferea în mod esențial de cele care i-au urmat prin faptul că fusese gândit ca ultima etapă, a cincea, să fie o adevărată finală. Astfel, după primele două raliuri din calendar, s-a alcătuit un clasament. La fel s-a procedat cu următoarele două etape. Așa încât au fost admiși să i-a startul la etapa finală, Raliul României, o adevărată bomboană pe tort, primii 25-30 clasați în fiecare din așa zisele ,,semifinale”. Raliului României, o competiţie-maraton de circa 1600 km, îi fusese stabilit statul major în capitala Argeşului, ca un omagiu adus celor care de mai puţin de un an demaraseră producţia de autoturisme de oraş în ţara noastră. Iar marele favorit la titlu absolut era echipajul piteștean Mircea Ilioaea-Gelu Man.

În zilele premergătoare startului, Piteştiul era parcă în sărbătoare, conectat deplin la grandoarea evenimentului. O mulţime imensă, superioară numeric celei de la un meci de fotbal, invadase ,,Strada Mare”. Curiozitatea le era stârnită de maşinile de concurs, parcate în jurul Casei Armatei. Renault-uri, BMW-uri, Fiat-uri de toate felurile captau atenţia. Printre ele, Daciile 1100 ale piteştenilor ţineau capul de afiş, produceau o puternică emulaţie, generau euforie. Atrăgeau ca un magnet. Din păcate, dacă la celelalte autoturisme puteau fi văzuţi şi sportivii în jurul lor, răspunzând cu amabilitate întrebările curioşilor, lângă maşinile uzinei era un singur sportiv: Ion Răuţă. Fie că era ,,de serviciu”, ceilalţi fiind acaparaţi de familie sau prieteni, fie că avea o înclinaţie aparte spre ,,*public relation*”, ,,Nelu” Răuță, o figură agreabilă, nu era deloc jenat de lipsa companionilor săi. Din contră, era deosebit de volubil. Încât am putut să stau minute bune de vorbă cu el.

ÎNCEPE SPECTACOLUL

Startul festiv s-a consumat la uzina de autoturisme, la ieșirea pe faimoasa, încă de atunci, ,,Poartă 3”. Toate autoturismele, în frunte cu cele ale echipei U.A.P., au trecut printr-o mare de spectatori. 14 km mai departe, din fața teatrului ,,Al. Davila” urma să se dea startul oficial. O competiție maraton de peste 1600 km, parcurși neîntrerupt în circa 30 de ore, cu medii pe etape de regularitate de 50-65 km/h (presa vremii), cu 5 probe de viteză în coastă: Mediaș, Obcina Feredeului, Măgura, Oituz, Pârâul Rece, plus circuitul de viteză de la Pitești, cu care se încheia întrecerea și campionatul pe acel an.

Era vineri, 27 iunie. Acum exact 50 de ani! Plecarea primei mașini fusese programată pentru ora 17. Momentul la care s-a declanșat ,,nebunia”. Unul după altul, la interval de un minut, toți s-au lansat în parcurgerea „Marii bucle”. Exista o adevărată divizie de alergători cu vastă experienţă şi palmares prestigios. Adevărate autorităţi în materie. Marin Dumitrescu, un mare campion şi un adevărat meseriaş într-ale preparării maşinilor pentru raliuri, Florin Popescu, Viorel Marin, marea speranță Eugen Ionescu Cristea, și alți câțiva. Era şi Aurel Puiu, un arhitect braşovean, care impresiona pe toată lumea atât în maşină, cât şi în afara acesteia. Figură distinsă, calmitate exemplară, rasă.

Traseul circuitului de viteză de la Pitești

Stil de conducere elegant, impetuos şi extrem de eficace. El era campionul acelor ani. Primul campion după reluarea întrecerilor. Campion în urma unei singure curse, Raliul României din 1967! Așa decisese forul sportiv al vremii, ca învingătorul să fie declarat campion absolut. Puiu era adversarul lui Ilioaea la râvnitul titlu.

DUELURI LA BAIONETĂ

Iată cum cum au evoluat ostilitățile între cei doi protagoniști, unele bătălii desfășurate în plină noapte. Cronica timpului ne dezvăluie că pe primele trei din cele cinci întreceri de viteză în coastă prevăzute în program, Mircea Ilioaea s-a bătut admirabil cu Florin Popescu, al cărui Renault 8 Gordini trimitea la sol de două ori mai mulţi cai-putere decât Dacia sa. Iar Puiu Aurel, rivalul său la titlu, avea faţă de el doar două secunde avans. Secunde ce nu reprezentau mare lucru. Doar un imbold moral deloc neglijabil. Care-i dovedea piteşteanului că se poate.

CA ÎN TRAGEDIILE ANTICE

Urma proba numărul patru, urcarea Oituzului, venind dinspre Moldova. Un traseu pe care Ilioaea îl parcursese de zeci de ori până atunci. Un traseu familiar, „de casă", putem zice că-i venea ca o mănuşă. Aici, strategul din el decide să angajeze bătălia decisivă. Să obţină un ecart de timp suficient, care să-l pună la adăpost de neajunsurile pe care i le putea produce circuitul din Piteşti, ştiindu-și reticienţa pentru astfel de întreceri. Altfel spus, dorea să-şi asigure supremaţia de o aşa manieră încât ea să nu-i fie afectată de foarte posibila înfrângere în faţa lui Aurel Puiu, pe străzile Piteştiului.

În aşteptarea startului „pe Oituz", inginerul Mircea Ilioaea îşi uşurează la maximum maşina. Mi-a declarat, peste timp: „Am aruncat până şi pantofii"!! Dar şi benzina, îşi aminteşte Ion Gîrjoabă. O decizie halucinantă, din categoria celor ce schimbă hotărâtor soarta evenimentelor. Teoretic, Mircea nu greşise cu nimic. Întrunise toate condiţiile pentru a se impune în faţa rivalului. Poseda o opţiune serioasă în dobândirea victoriei. Cel puţin teoretic! Desigur, exista şi un risc. De moment şi el doar prezumtiv.

Se dă startul. Dacia piteştenilor Ilioaea şi Man atacă demenţial virajele. Agilitatea pe care le-o conferă "uşurarea" le creează celor doi o stare vecină cu euforia. Erau de acum siguri că n-au greşit. Erau aproape convinşi că vor câştiga.

Mai puţin de un km. până la sosire. Dacia 1100 parcă nu rulează, parcă zboară cu aripi de înger. Mircea atacă în forţă unul din ultimele viraje, dar motorul începe să... „tuşească", şi curând se opreşte!? Lovitură de teatru! Iniţiativa de a arunca şi benzina se dovedeşte a fi fost nefericită. Chiar fatală! „Un litru îmi mai trebuia", recunoaşte autorul, cu o amărăciune ce nu poate fi disimulată nici după ani buni de atunci. „M-am învins cu propriile mele arme", este concluzia sa asupra acelui moment terifiant, în care o soartă injustă l-a făcut să plonjeze din înaltul cerului, direct în infern. A pierdut minute bune până a primit nişte benzină, cu care să-şi încheie proba. I-a adus-o colegul său de echipă, marele sufletist care a fost Gigi Morassi. Care nici el nu a fost prea fericit în acea probă. După ce a trecut linia de sosire, „nenea" s-a dus pe jos şi i-a dus un bidon cu lichidul atât de fatal. Au trecut minute bune până a parcurs acele ultime sute de metri, câte mai rămăseseră. Au trecut pe lângă el şi mulţi alţi concurenţi, în cele 18 minute cât a stat pe probă!!

Sub impulsul nervos al mezaventurii, la Pârâul Rece, tot pe probă şi acolo, exagerează într-un viraj şi loveşte maşina. Nu hotărâtor. Nu o face „praf", dar mai pierde circa un minut. Care oricum nu mai conta. Și în loc să ajungă la finiș în fruntea rivalului său la titlu, Ilioaea sosește ultimul!

Cursa în sine, în care toată suflarea argeşeană implicată direct sau nu îşi pusese speranţa în victoria noilor idoli, nu s-a finalizat aşa cum şi-a dorit şi imaginat. Cu toate că se luptase homeric, de la egal la egal cu Puiu Aurel, Mircea Ilioaea a făcut acea incredibilă eroare. După care gongul a bătut încheierea raliului atât de plin de speranțe, dar cu un final demn de tragediile antice pentru cuplul piteștean. Jocurile se încheiaseră. Era 28 iunie.

Startul „à la Le Mans".
În prim-plan, Răuță.
(Foto - presa vremii)

Mai rămânea o probă, circuitul de viteză din ziua următoare.

29 iunie 1969

Iluzii şi deziluzii. Tumult şi pasiune. Mari amatori ai sportului cu motor, piteştenii se înşiră în număr impresionant de-a lungul circuitului stradal, având satisfaţia de a fi martorii unor dispute spectaculoase, dueluri la baionetă, uneori chiar fratricide.

Senzaţii tari. Plăceri explozive. Ritmul cardiac se acorda cu cel al motoarelor. Urechile jubilează la fiecare accelerare sau frânare violentă. Acestea au fost trăirile formidabile ce au mai îndulcit amărăciunea celor prezenţi. Cu un start *à la Le Mans* a acelor vremuri, dat la serii de către patru maşini din faţa Bisericii catolice, cea mai memorabilă figură dintre localnici a făcut-o tot „Nelu" Răuţă. Aflat într-o formă splendidă, acesta l-a urmărit ca o umbră pe faimosul Marin Dumitrescu, pilot de mare clasă, care conducea cu o extremă abilitate un Fiat 850 Spider deosebit de performant. Pe tot timpul întrecerii, Răuţă a mers ca sudat de „nea Marin". Mai mult nu putea spera. Să stai în spatele acestuia, era un lucru! Să-l depăşeşti, era cu totul altceva! Şi aşa, prestaţia sa a fost de mare spectacol, un răspuns la manifestările de simpatie şi încurajările frenetice ale fanilor piteşteni. Locul trei în clasamentul general al cursei de viteză şi al patrulea într-un astfel de raliu, sunt rezultate mai mult decât entuziasmante.

Senzaţii intense a oferit asistenţei şi Gh. Morassi, care s-a bătut cu un curaj admirabil la volanul unei maşini a cărei roată stânga-spate fula îngrozitor, ca urmare a unui contact intim cu o bordură. Iar fratele acestuia a fost tot timpul presat de temerarul Ion Gîrjoabă.

Când zgomotul motoarelor a încetat şi vraja trăirilor halucinante s-a sfârşit, realitatea s-a ivit în toată cruda sa brutalitate. Campionatul fusese jucat fără succes pentru sportivii şi formaţia fanion a Argeşului. Întâlnirea cu titlul se amâna pentru altă dată. Până atunci, va fi doar un vis inaccesibil.

Clasament general Raliul României

1 - F. POPESCU-V. MARIN (R8 Gordini)

2 - A. Puiu-C-tin Pescaru (R10)

3 - M. Dumitrescu-P. Vezeanu (Fiat 850 Sport)

4 - **ION RĂUŢĂ-ION GÂRJOABĂ** (Dacia 1100), (loc 2 la clasa), (U.A.P.)

....

13- Gh. Morassi-F. Morassi (Dacia 1100), (U.A.P.)

....

37- M. Ilioaea-G. Man (Dacia 1100), (U.A.P.)

CINE ERA ACEST MIRCEA ILIOAEA?

Să-l cunoaştem mai bine pe cel dintâi argeşean care a dovedit că poate fi mai bun decât toţi ceilalţi. Din toată ţara. Sau, mai elaborat spus, primus inter pares, nimeni altul decât Mircea Ilioaea. Moldovean de origine, născut în 1938, a absolvit cursurile Facultăţii de Mecanică ale Politehnicii bucureştene. Peste ani va mărturisi că nu a învăţat meserie acolo, pentru că o ştia de acasă. Acolo a deprins doar latura ştiinţifică a acesteia, fiind pe tot parcursul carierei profesionale dominat de dualismul cauză-efect. Pe care l-a utilizat în toate acţiunile sale. Inclusiv în competiţiile auto. În fapt, chiar aceasta ar fi fost motivaţia, spune el, pentru care s-a angrenat în curse. Să le facă pe criterii cât mai precise, cât mai academice, dacă termenul nu e cumva prea pretenţios. Ştia să conducă de la o vârstă la care alţii abia se încumetau să se urce pe o trotinetă sau triciclu. A condus zi-lumină maşini mari, pe şantierul hidrocentralei de la Bicaz, unde tatăl său era şofer. Atunci n-avea carnet, dar cine te întreba acolo de aşa ceva? Mai târziu, când a avut dreptul să utilizeze drumul public, a schimbat categoria, a trecut pe autobuz. Tot ca "rezervă" a tatălui său. Talentul şi experienţa îi erau cunoscute şi recunoscute de toţi din Uzina de Autoturisme de la Colibaşi. De aici şi o puternică autoritate morală şi profesională asupra celorlalţi. Din nefericire, cariera sa se va dovedi fulgurantă.

UN VIRAJ ÎI POARTĂ NUMELE

Tot perfecţiunea o va căuta pilotul piteştean şi la Mateiaş, în toamna lui 1969, într-o zi ce se va dovedi mai mult decât neagră. S-a întâmplat în preziua cursei de viteză în coastă, ce se organiza pe încântătorul traseu muscelean, echivalent la noi cu ceea ce este Spa-Francorchamps în Formula 1. Pe atunci nu se închidea circulaţia decât în timpul cursei propriu-zise. Altfel, fiecare se descurca cum putea.

Cum maşinile Dacia 1100 nu aveau turometru, îşi procurase unul "portabil". Împrumutat de la un *essayeur* de la pistă. Cu ajutorul căruia aceştia reglau ralentiul. El nu asta intenţiona. Voia să exploateze motorul la parametrii săi maximi, dar fără a trece dincolo. Inconvenientul era că aparatul nu avea firele de conectare suficient de lungi, încât, pentru a-i fi citite indicaţiile, trebuia să stai aplecat peste spătarul scaunului-faţă. Şi cine din maşină putea adopta o asemenea poziţie? Desigur, nu pilotul. A făcut-o navigatorul. Pe un asemenea traseu, la care pericolul putea apărea oricând şi de oriunde, la o urcare mai virilă, Ilioaea, un pilot de excepţie, care părea călăuzit de un destin măreţ, un

Campionii anului și învingătorii raliului. De la stg. la dr.: Constantin „Titi” Pescaru, Aurel „Bubi” Puiu, Viorel Marin, Florin Popescu. (Foto - presa vremii)

atacant prin excelenţă, de o adresă demoniacă, ce friza întotdeauna frontierele nebuloase ale limitei, intră “în scurt” în depăşirea unui camion. Deşi următorul viraj era destul de aproape, nu s-ar fi întâmplat nimic dacă din faţă nu apărea un Fiat 1800. La vederea acestuia, pentru a evita o coliziune frontală, pilotul apasă acceleraţia până la planşeu. Manevra îi reuşeşte, dar un uşor acroşaj la o asemenea viteză duce la pierderea controlului Daciei 1100. Care rulează haotic până la un parapet în care îşi încheie evoluţia. Şi unde destinul hotărâse să se consume tragedia dispariţiei navigatorului acestuia. Mulţi ani, în folclorul automobiliştilor, virajul cu pricina era cunoscut drept “virajul lui Ilioaea”.

TRAVERSAREA DEŞERTULUI

Pentru Mircea însă, ceea ce a urmat nu e de dorit nimănui. Au fost ani de tensiuni şi stres. De procese interminabile datorate accidentului, cărora li s-au adăugat altele, conjugale. A trecut prin crize morale şi psihologice pronunţate. Au fost ani sabatici pentru sportivul spectaculos, impulsiv, dar extrem de eficient, care a declanşat scânteia cu efect de “big-bang” pentru automobilismul argeşean. O adevărată stea a pilotajului, care şi atunci când nu era într-o zi de excepţie, era mult mai bun decât cei mai mulţi. Întâiul maestru al automobiliştilor de pe aceste meleaguri avea să fie ţinut ani buni departe de sportul care-l acaparase. În care ştia că poate fi cel mai bun, dar n-a putut să dovedească, fiindcă soarta-i întorsese spatele. În campionat a revenit abia în 1975. În prima cursă, “Raliul Iaşului”, a câştigat clasa în care era încadrat. O revenire încurajatoare pentru pilot. Dar fără continuare!?

ÎNTOARCEREA ARMELOR

În clipa în care la Bucureşti se înfiinţează “Institutul Naţional de Motoare Termice”, inginerul Mircea Ilioaea nu are nicio ezitare şi părăseşte Colibaşi-ul. Şi echipa de curse a acesteia. Dar nu şi competiţiile. În secunda a doua după debarcarea sa la INMT când, cum ar zice unii, “nici nu se uscase bine cerneala pe cartea de muncă”, “pune” de îndată de o echipă destinată competiţiilor. Nici nu ne-am fi putut imagina altceva. Ceea ce va urma de acum încolo, nu are nimic de-a face cu ”Argeşul automobilistic”, dar merită menţionat, pentru că Ilioaea a fost unul ”de-al nostru”. Cu care am pornit la drum. Merită, pentru a vedea ce poate face voinţa câteodată. Pentru ai admira cutezanţa de a provoca şi înfrunta un titan al vremii, care devenise I.A.P.-ul în curse.

Gelu Man (în stg. foto) și Mircea Ilioaea, favoriții care... s-au învins singuri!

Aici e întreaga frumuseţe a demersului său tehnic şi sportiv. Şi nu putem să nu-i urmărim cariera până la finalul ei. A cărei perlă a coroanei va fi titlul de campion absolut, pe care-l va reuși în 1980. Pe care- l dominase copios, încât cu toată absenţa sa la ultima etapă nu mai avea cum să-l piardă. La care visase atâţia ani. Pentru care se pregătise cum nimeni nu o mai făcuse. La care talentul incontestabil îi dădea dreptul.

Ce a urmat după, nu a fost nici măcar stălucitor. În plus, condiţiile socio-economice din România începuseră să se degradeze, influenţând nefast posibilităţile materiale ale echipei, al cărui membru fondator era. Totul devenea tot mai frustrant pentru el, iar undeva, pe la finalul lui ’82, a oprit definitiv motorul. La capătul unui asemenea cariere de excepţie, a ajuns la o constatare ce poate fi considerată un veritabil aforism, dată fiind personalitatea autorului acesteia. Mircea, *dixit*: “să faci treabă cu orice preţ, e o greşeală”. Acesta a fost marele Mireca Ilioaea, în una din activităţile sale.

51 de ani de automobile la Pitești

Uzina de Autoturisme Piteşti - Dacia - a luat naștere în 1966 la Colibași (astăzi Mioveni), județul Argeș, având la bază un acord între autoritățile comuniste și producătorul francez de automobile Renault, ce prevedea asamblarea unui model Renault sub marca Dacia.

Construcția Uzinei de Autoturisme Mioveni a început în 1966.

La 20 august 1968 este tăiată panglica inaugurală a uzinei și se începe producția modelului Dacia 1100, un model sub licența Renault R8. Primul automobil ieșit pe poarta fabricii a fost făcut cadou președintelui Republicii Socialiste România de atunci, Nicolae Ceaușescu. (ro.wikipedia.org)

1. Nicolae Ceauşescu la volanul primului autoturism Dacia 1100, cu prilejul vizitei de lucru a conducătorilor de partid şi de stat la Uzina de autoturisme Piteşti. (20 august 1968). Fotografia #G506, Cota: 169/1968.

2. **Secretarul general al C.C. al P.C.R. taie panglica inaugurală a Uzinei de autoturisme Piteşti. (20 august 1968)** Fotografia #G507, Cota: 170/1968

3. **Cuvântarea lui Nicolae Ceauşescu, secretarul general al C.C. al P.C.R., la mitingul de la Uzina de autoturisme, cu prilejul vizitei în zonele industriale ale oraşului Piteşti. (20 august 1968).** Fotografia #G505, Cota: 168/1968

Fotografii: Fototeca online a comunismului românesc (http://www.fototeca.iiccr.ro)